

บทบาทของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN) ต่อกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติด้าน
การศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The role of ASEAN University Network (AUN) in promoting Internationalization of
Chulalongkorn University

Mr. Thienthong Wachirawichai

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in International Relations

Department of International Relations

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์

บทบาทของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN) ต่อ
กระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติด้านการศึกษาของ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดย

นายเทียนทอง วชิรวิชัย

สาขาวิชา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กษิร ชีพเป็นสุข

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐนันท์ คุณมาศ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กษิร ชีพเป็นสุข)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พิสุทธิ์ บุชบาร์ตัน)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

6280045624 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEYWORD: University Network, Internationalization, Regional Integration, Higher Education

Thienthong Wachirawichai : The role of ASEAN University Network (AUN) in promoting Internationalization of Chulalongkorn University. Advisor: Asst. Prof. Dr. KASIRA CHEEPPENSOOK

The objectives of this study were divided into two main parts. First, to study the working process and the role of the ASEAN University Network (AUN) in relations to Chulalongkorn University as an international agency that supports higher education in the region. Second, to investigate the positive and negative factors that affected the management of AUN in promoting the Internationalization of Chulalongkorn University. This study also applied Networking, Regional Integration, and Internationalization of Higher Education as a theoretical approach to analyze the issue.

The study finds that the AUN also plays a part in promoting the Internationalization of Chulalongkorn University. Utilizing the AUN thematic network to create a regional integration with the aim to develop and standardize higher education in the region. AUN still maintained the ASEAN centrality by conducting various activities through an existing ASEAN-led mechanism. Accordingly, the positive factors that support the management of AUN are the location of the office, the conformities with Thailand's educational policy, and the recognition of the Thai government to the AUN's self-management. On the other hand, the key negative factor is the low financial support which highly affected the process and outcome of collaborative activities.

Field of Study: International Relations

Student's Signature

Academic Year: 2020

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ เกิดขึ้นได้ด้วยความตั้งใจและความมุ่งมั่นของผู้เขียน กอปรกับการได้รับความอนุเคราะห์และความกรุณาจากกลุ่มบุคคลที่เคารพยกย่องมากมาย ผู้เขียนจึงขอแสดงความขอบคุณอย่างจริงใจมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ กองวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพี่นางสาวสารนิเทศ ที่คอยเอ็นดู ช่วยเหลือเกื้อกูล และแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานระหว่างที่ผู้เขียนเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ชลธิศ ธีระฐิติ ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อประกอบการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐนันท์ คุณมาศ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงศ์พิสุทธิ บุษบาร์ตัน ประธาน และกรรมการของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงชิ้นงานให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กษิร ชิพเป็นสุข อาจารย์ที่ปรึกษาหลักของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง และตรวจทานผลงานชิ้นนี้อย่างละเอียดและใจเย็นด้วยจิตเมตตา

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านในหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้มากมายให้แก่ผู้เขียน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้ความเอ็นดูและช่วยเหลือผู้เขียนมาโดยตลอด

อนึ่ง สารนิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยหากปราศจากซึ่งการสนับสนุนในทุกๆด้านจากครอบครัวอันเป็นที่รักยิ่งของผู้เขียน คุณภัทรพล วชิรวิชัย และคุณสายสุนีย์ แซ่มซ้อย คุณพ่อและคุณแม่ผู้เป็นแรงผลักดันและกำลังใจสำคัญในการศึกษาต่อ ขอขอบพระคุณครับ

เทียนทอง วชิรวิชัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
บทที่ 1	1
ที่มาและความสำคัญ	1
<u>วัตถุประสงค์การศึกษา</u>	5
<u>คำถามการวิจัย</u>	5
<u>ขอบเขตการศึกษา</u>	5
<u>ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ</u>	6
กรอบแนวคิด และทฤษฎี.....	6
<u>แนวคิดการบูรณาการในระดับภูมิภาค (Regional Integration)</u>	6
<u>แนวคิดการสร้างเครือข่าย (Networking)</u>	7
<u>แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา</u> <u>(Internationalization of Higher Education)</u>	8
การทบทวนวรรณกรรม	10
<u>กลุ่มที่ 1 วรรณกรรมที่ข้องเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายมหาวิทยาลัยในระดับภูมิภาค</u>	11
<u>กลุ่มที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเข้าสู่ความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัย</u>	12
ระเบียบวิธีวิจัย	14

การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research).....	14
การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview).....	14
บทที่ 2	15
โครงสร้างและการบริหารจัดการขององค์กร	15
<u>โครงสร้างและการบริหารจัดการของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN)</u>	15
<u>โครงสร้างและการบริหารจัดการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</u>	25
พัฒนาการของเครือข่ายมหาวิทยาลัยและกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ	35
<u>วิสัยทัศน์ผู้บริหาร แนวนโยบาย และทิศทางการดำเนินงานจากอดีตถึงปัจจุบัน</u>	35
<u>ความเป็นนานาชาติและบทบาทในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของ AUN</u>	37
<u>บทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับ</u> <u>สมาชิก</u>	41
บทที่ 4	46
บูรณาการภายในภูมิภาค และภาพสะท้อนของความเป็นนานาชาติด้านการศึกษา	46
<u>AUN-OA จุดเริ่มต้นของการบูรณาการภายในภูมิภาคจากเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน</u>	46
<u>AUN-ACTS ความพยายามของการบูรณาการภายในภูมิภาคเพื่อความเป็นสากลของนิสิตอาเซียน</u>	48
<u>AUNILO การยกระดับมาตรฐานของห้องสมุดสู่การบูรณาการภายในภูมิภาค</u>	48
<u>ASEAN Cyber University โครงการพัฒนาศักยภาพสู่มาตรฐานด้านไซเบอร์ในภูมิภาค</u>	49
<u>Tuning Asia – South East (TA-SE) การบูรณาการที่ก้าวข้ามขีดจำกัดของภูมิภาค</u>	50
บทที่ 5	54
สรุปผลการศึกษา.....	54
<u>ข้อเสนอเชิงนโยบาย</u>	59
ภาคผนวก.....	61
<u>ตัวอย่างคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก</u>	61

บรรณานุกรม.....	62
ประวัติผู้เขียน.....	66

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางสรุปเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้าน (AUN Thematic Network).....	22
ตารางที่ 2 ตารางสรุปจำนวน MoU แยกตามทวีป	30
ตารางที่ 3 ตารางสรุปจำนวนนิติตแลกเปลี่ยนประจำปีพ.ศ. 2562.....	30
ตารางที่ 4 ตารางสรุปความร่วมมือทางวิชาการระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสมาชิก AUN	32
ตารางที่ 5 ตารางสรุปการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกแยกตามสาขาวิชาประจำปีพ.ศ. 2563	34

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงความเชื่อมโยงของแนวคิดทฤษฎี	10
ภาพที่ 2 โครงสร้างองค์กร ASEAN University Network	16
ภาพที่ 3 แผนผังองค์กร AUN Secretariat	17
ภาพที่ 4 แผนผังความเชื่อมโยงระหว่าง AUN กับ องค์กรด้านการศึกษา ASEAN	18
ภาพที่ 5 แผนภาพมหาวิทยาลัยสมาชิก AUN 30	19
ภาพที่ 6 แผนภาพมหาวิทยาลัยสมาชิก ASEAN+3 UNet	20
ภาพที่ 7 แผนภาพผู้สนับสนุนการดำเนินงานของ AUN	21
ภาพที่ 8 แผนภาพความร่วมมือของ AUN ในภูมิภาคต่างๆ	24
ภาพที่ 9 แผนภาพโครงสร้างองค์กรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	27
ภาพที่ 10 แผนภาพการแบ่งหน่วยงานภายในสำนักงานมหาวิทยาลัย	27
ภาพที่ 11 แผนภาพโครงสร้างองค์กรของสำนักบริหารวิรัชกิจและเครือข่ายนานาชาติ	28
ภาพที่ 12 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของ AUN	58

บทที่ 1

ที่มาและความสำคัญ

อาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ได้นำพาให้ทุกประเทศมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกันในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มากกว่าการแข่งขันกันเองเหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา การขับเคลื่อนนโยบายภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์จึงเป็นไปแบบคู่ขนานด้วยเศรษฐกิจบนฐานความรู้ นวัตกรรมของประเทศ และภูมิภาค การรวมเป็นหนึ่งเดียวของภูมิภาคต่างๆในโลกเริ่มมีความสำคัญในการพัฒนาประเทศและภูมิภาคร่วมกัน (วรชัย, 2559) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประเทศที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ใกล้ชิดกันให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกันในรูปแบบต่างๆมากขึ้น ประเทศไทยเอง และประเทศเพื่อนบ้านก็เริ่มมีแนวทางที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้นในการดำเนินนโยบายมุ่งสู่การเป็นประชาคมอาเซียนเพื่อสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งนโยบายด้านการศึกษาเป็นอีกหนึ่งแนวนโยบายสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศและเสริมสร้างความแข็งแกร่งในระดับภูมิภาค การสร้างเครือข่ายหรือพันธมิตรทางการศึกษาจึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของแวดวงการศึกษาในปัจจุบัน

ทั้งนี้ หากลองทำการสำรวจพัฒนาการของแวดวงการศึกษาโลกจะพบว่าประเด็นเกี่ยวกับการแข่งขันกันของสถาบันอุดมศึกษาในเวทีโลก (Global Competition in Higher Education) นั้นเป็นประเด็นใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้จากผลพวงของกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งได้ทำให้เกิดตัวแปรใหม่ที่เข้ามากำหนดทิศทางการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก นั่นคือการเกิดขึ้นของระบบการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลก (global university ranking) ที่ริเริ่มโดย Academic Ranking of World University ของ Shanghai Jiao Tong University Institute of Higher Education จากประเทศจีนในปี ค.ศ. 2003 (Kim, 2012) ตามมาด้วยระบบการจัดอันดับจากสถาบันชั้นนำอื่นๆมากมายในปัจจุบันที่มีเกณฑ์การให้คะแนนแตกต่างกันไปตามแต่วัตถุประสงค์ ไม่ว่าจะเป็น QS World Ranking หรือ Time Higher Education Ranking ฯลฯ โดยระบบการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกในข้างต้นได้ส่งผลทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่มหาวิทยาลัยทั่วโลกพยายามผลักดันตนเองเข้าสู่สถานะมหาวิทยาลัยระดับโลก หรือ “World Class” ด้วยการมุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยตามเกณฑ์ที่สถาบันต่างๆกำหนด หากแต่ไม่ใช่ทุกมหาวิทยาลัยที่จะสามารถบรรลุเป้าประสงค์ข้างต้นได้ด้วยตัวเองเฉกเช่นมหาวิทยาลัยชั้นนำจากกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วอย่าง สหรัฐอเมริกา หรือ ญี่ปุ่น ความร่วมมือในระดับภูมิภาคจึงกลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (Kim, 2012) ผ่านการสร้างเครือข่ายและยกระดับมาตรฐานของกลุ่มสู่ความเป็นสากล

โดยความร่วมมือในระดับภูมิภาคอาเซียนที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการพัฒนาภูมิภาคในปัจจุบันก็คือ สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations) หรือ ASEAN อันประกอบด้วยสมาชิก 10 ประเทศ มีเป้าหมายร่วมกันในการเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) อันประกอบไปด้วย 3 เสาหลักคือ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียน โดยอาเซียนมีนโยบายการร่วมมือกันพัฒนาทางการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เพราะเป็นระดับที่สร้างผลสัมฤทธิ์ชัดเจนและเป็นรูปธรรมต่อการบรรลุตามเป้าหมายร่วมกันของภูมิภาค จึงมีข้อตกลงร่วมกันในการจัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยระหว่างประเทศสมาชิกขึ้นเพื่อปฏิรูปการศึกษาร่วมกันภายในภูมิภาคอาเซียน เพื่อให้บัณฑิตในภูมิภาคอาเซียนมีคุณภาพใกล้เคียงกันและมีมาตรฐานเทียบเคียงกันได้ในระดับสากล และมุ่งสร้างบัณฑิตสู่ความเป็นพลเมืองอาเซียนและพลเมืองโลก ซึ่งจากการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 4 ได้เริ่มจัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยขึ้นเพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนหลักในการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียนภายใต้กรอบระยะเวลาและข้อตกลงร่วมกันในด้านต่างๆ ทำให้เครือข่ายมหาวิทยาลัยในภูมิภาคอาเซียนเริ่มมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในการสร้างความเป็นภูมิภาค (วรชัย, 2559) ซึ่งการจัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยในภูมิภาคอาเซียนมีทั้งจากการผลักดันริเริ่มโดยรัฐ ระหว่างมหาวิทยาลัยด้วยกัน และเครือข่ายมหาวิทยาลัยระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคส่วนอื่นๆ เครือข่ายจากการผลักดันริเริ่มให้เกิดจากรัฐในประเทศอาเซียนได้แก่ ศูนย์ภูมิภาคซีมีโอด้านอุดมศึกษาและการพัฒนา (SEAMEO Regional Centre for Higher Education and Development : SEAMEO RIHED) ซึ่งก่อตั้งโดยรัฐบาลอาเซียนจากการจัดตั้งเป็นองค์กรของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO) ขึ้นเป็นองค์กรในการขับเคลื่อนการพัฒนาความร่วมมือกันภายในภูมิภาคอาเซียนในการช่วยเหลือประเทศสมาชิก เสริมสร้างประสิทธิภาพ และประสิทธิผลให้มีมหาวิทยาลัยที่เน้นกระบวนการทางด้านนโยบายและการวางแผน ระบบการบริหารจัดการ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในการจัดตั้งเครือข่ายระหว่างสถาบันเพื่อการพัฒนาในระดับภูมิภาค

ด้วยเหตุนี้ เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน หรือ ASEAN University Network หรือที่เรียกโดยย่อว่า AUN จึงได้ถือกำเนิดขึ้น ภายหลังจากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ณ ประเทศสิงคโปร์เมื่อเดือนมกราคมปีค.ศ. 1992 โดยสำนักงานคณะกรรมการเลขาธิการอาเซียนได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการการศึกษาอาเซียน (ASCOE) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยอาเซียนโดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกันของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาของแต่ละประเทศในภูมิภาค และจัดให้มีศูนย์กลางของเครือข่ายทำหน้าที่ในการประสานงาน ทั้งนี้ข้อตกลงในการจัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนได้รับการลงนามเห็นชอบโดยอธิการบดีของมหาวิทยาลัยที่

เป็นสมาชิกในแต่ละประเทศรวม 16 แห่ง เมื่อเดือนพฤศจิกายนปี.ศ. 1995 (ปัจจุบันมีสมาชิก 30 แห่ง) โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ 1. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือกันและสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างนักวิชาการ นักวิชาชีพ นักวิทยาศาสตร์ และนักเรียนทุนในภูมิภาค 2. พัฒนาด้านวิชาการและวิชาชีพให้แก่ทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาค และ 3. ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของแต่ละประเทศด้วยเครือข่ายห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์เพื่อแลกเปลี่ยนและแบ่งปันองค์ความรู้ระหว่างสมาชิกร่วมกัน (สุวิชัย, 2548) AUN จึงนับได้ว่าเป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยชั้นนำในภูมิภาคอาเซียนในการพัฒนาร่วมกัน ส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูล การทำกิจกรรมและโครงการในการพัฒนาร่วมกันของมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก ทั้งการแลกเปลี่ยน อบรม การพัฒนาอาจารย์ การวิจัยร่วมกันใช้ประโยชน์จากจุดแข็งของการเป็นสมาชิกเครือข่ายเพื่อพัฒนาความเป็นเลิศทางการศึกษา การวิจัย เสริมสร้างความคิดริเริ่ม และยกระดับความร่วมมือในการทำงานร่วมกันเป็นกลไกขับเคลื่อนสู่การพัฒนาชุมชนอาเซียนต่อไป

อนึ่ง หากพิจารณาจากสถานการณ์การแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาของภูมิภาคอาเซียนในเวทีโลก ณ ปัจจุบันจะพบว่ามหาวิทยาลัยชั้นนำอย่าง Nanyang Technological University และ National University of Singapore จากประเทศสิงคโปร์ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 1 และ 2 ของเอเชีย และ อันดับ 11 และ 15 ของโลกตามลำดับ จากการจัดอันดับของ QS World Rankings by Region ในปี ค.ศ. 2018 (เกียรติ, 2561) ส่วนมหาวิทยาลัยจากประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ติดกับประเทศไทยอย่าง มาเลเซียเองก็มีมหาวิทยาลัยชั้นนำหลายแห่งถูกจัดอันดับอยู่ในลำดับต้นๆของทวีปเอเชียเช่นเดียวกัน อาทิ Universiti Malaya หรือ Universiti Putra Malaysia ที่ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 24 และ 36 ของเอเชีย และ อันดับที่ 114 และ 229 ของโลก (เกียรติ, 2561) ในขณะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะหนึ่งในสมาชิกรุ่นบุกเบิกของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนมีบทบาทสำคัญในการเป็นเจ้าภาพกิจกรรมทางวิชาการหลายครั้ง ทั้งการจัดการประชุม AUN Educational forum ในปี.ศ. 1997 ซึ่งเป็นความร่วมมือครั้งแรกของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และกลายเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีโดยผลักเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามประเทศสมาชิก และกิจกรรมอื่นๆทั้งการแลกเปลี่ยน นิสิต คณาจารย์ และนักวิจัยเรื่อยมา ไปจนถึงการเป็นสถานที่ตั้งของสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN Secretariat) ตั้งแต่ปี.ศ. 1999 จนถึงปัจจุบัน (สุวิชัย, 2545) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นและความร่วมมือในระดับภูมิภาคอย่างชัดเจน สอดรับกับแผนยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555 – 2570) ที่มุ่งเน้นแนวนโยบายการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติและมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก ซึ่งในปัจจุบันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถูกจัดอันดับอยู่ใน ลำดับที่ 96 ของมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงทางด้านวิชาการของโลก จาก 1,604 มหาวิทยาลัยที่เข้าร่วมโดย QS World University Rankings 2021 โดยยังคงอันดับ 1

ของมหาวิทยาลัยไทยเป็นปีที่ 12 ติดต่อกัน และอยู่ในอันดับที่ 46 ของมหาวิทยาลัยระดับเอเชีย (ข่าวสารจุฬาฯ, 2563) จึงอาจกล่าวได้ว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกำลังเข้าสู่กระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา และในขณะเดียวกันแวดวงทางด้านการศึกษาของภูมิภาคอาเซียนก็มีศักยภาพเพียงพอที่จะแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆหากพิจารณาจากผลการจัดอันดับมหาวิทยาลัยในข้างต้น ภายใต้กลไกและรูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายที่มีความเหมาะสม

อนึ่ง ความเป็นสากล หรือ ความเป็นนานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา (Internationalization of Higher Education) ไม่ใช่คำที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่หากแต่เป็นคำที่มีความหมายเปลี่ยนแปลงไปอย่างเฉพาะเจาะจงตามยุคสมัย กล่าวคือในช่วงทศวรรษที่ 1980 ความเป็นนานาชาติถูกให้ความสำคัญไปที่กิจกรรมและแผนยุทธศาสตร์ ในขณะที่ทศวรรษ 1990 ความเป็นนานาชาติกลับให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการ ในขณะที่ทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา Jane Knight (Larsen, 2016) ได้ให้คำนิยามความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาเอาไว้ว่า “เป็นกระบวนการของการบูรณาการ (Integration) มิติทางด้านนานาชาติ (International) และมิติระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural) เข้ากับการสอน (Teaching) การวิจัย (Research) และการบริการวิชาการของสถาบันการศึกษา” ซึ่ง Hans de Wit (Larsen, 2016) ก็ได้ขยายการให้นิยามความหมายกระบวนการในข้างต้นว่า “เป็นไปเพื่อส่งเสริมคุณภาพของการศึกษาและการวิจัยให้กับทั้งนิสิต บุคลากร และยังสร้างคุณูปการให้กับสังคม” จากนิยามในข้างต้น ความเป็นนานาชาติจึงมีลักษณะเป็นกระบวนการที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องภายใต้วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพของสถาบันการศึกษา สำหรับประเทศไทยเองก็มีมาตรการที่สอดคล้องกับความเป็นนานาชาติ และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาในหลายระดับ ทั้งในระดับรัฐบาลที่ระบุเอาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2564) ว่าด้วยการส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยในภูมิภาคอาเซียนทำงานร่วมกันในลักษณะของเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา (วรชัย, 2559) ในระดับกระทรวงอย่างกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (2551-2565) ของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการสนับสนุนของรัฐต่อการทำงานในลักษณะเครือข่ายของมหาวิทยาลัย โดยใช้กลไกการจัดสรรทรัพยากรที่นำไปสู่การรวบรวมในมิติต่างๆได้แก่ หลักสูตร หรือการพัฒนาบุคลากรและระบบบริหารจัดการ (วรชัย, 2559) หรือ แผนยุทธศาสตร์อาเซียนด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2558-2562) ที่มีพันธกิจหลักในการส่งเสริมกลไกความร่วมมือทางการศึกษาในภูมิภาคอาเซียนในการขับเคลื่อนและพัฒนาศึกษาไทย เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) เกี่ยวกับประเด็นทางด้านความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาของไทยนั้น มีทั้งตัวแสดงในระดับรัฐคือหน่วยงานราชการต่างๆ และระดับเอกชนคือมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ล้วนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการพัฒนาและเชื่อมโยงการอุดมศึกษาไทยสู่เวทีในระดับภูมิภาคและระดับโลก

ด้วยเหตุนี้การศึกษาถึงบทบาทของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนต่อกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติด้านการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงเป็นการสำรวจความสอดคล้องต้องกันในเชิงนโยบาย และผลสัมฤทธิ์จากการบูรณาการในระดับภูมิภาคผ่านความร่วมมือรูปแบบต่างๆ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดเป็นแผนการดำเนินงานทางด้านต่างประเทศของมหาวิทยาลัย อันจะทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสามารถที่จะรักษาระดับการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำทั้งในระดับภูมิภาค และระดับโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานและบทบาทของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะองค์กรระหว่างประเทศที่สนับสนุนทางการศึกษาแก่สมาชิกในภูมิภาค
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนและ/หรืออุปสรรคต่อการดำเนินงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำถามการวิจัย

1. เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาความเป็นนานาชาติด้านการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอย่างไร และสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการในระดับภูมิภาคอย่างไร
2. ปัจจัยใดที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในฐานะองค์กรระหว่างประเทศด้านการศึกษาในระดับภูมิภาค

ขอบเขตการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านได้แก่

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. เนื้อหาด้านนโยบายและการบริหารจัดการของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน
 - ศึกษาตั้งแต่กระบวนการก่อตั้ง คณะทำงาน กระบวนการดำเนินงานรูปแบบของกิจกรรม และความร่วมมือด้านต่างๆที่ได้กระทำร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. เนื้อหาด้านนโยบายและแผนการพัฒนาความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ศึกษาแผนยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้แผนยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555 – 2570)

3. เนื้อหาด้านปัจจัยเกื้อหนุน และปัญหาอุปสรรค ต่อเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในการส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาคระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและประเทศสมาชิก

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในงานวิจัยชิ้นนี้จำกัดอยู่ที่กระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นหลัก เพื่อวิเคราะห์ถึงบทบาทในฐานะองค์กรระหว่างประเทศทางการศึกษาในระดับภูมิภาค

ขอบเขตด้านเวลา

งานวิจัยชิ้นนี้จะสำรวจและศึกษาวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้แผนยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555 – 2570) เพื่อหาความเชื่อมโยงกับการพัฒนาเข้าสู่ความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงรูปแบบการบริหารจัดการและผลสัมฤทธิ์ของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในฐานะองค์กรระหว่างประเทศที่ส่งเสริมความร่วมมือทางการศึกษาในระดับภูมิภาค
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในการสนับสนุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสู่ความเป็นนานาชาติด้านการศึกษา

กรอบแนวคิด และทฤษฎี

แนวคิดการบูรณาการในระดับภูมิภาค (Regional Integration)

Mary Anne Madeira (2014) ได้ให้นิยามการบูรณาการในระดับภูมิภาคว่า เป็นกระบวนการของการเพิ่มพูนความร่วมมือทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างรัฐที่มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ติดกัน หรือในละแวกเดียวกันภายใต้สภาวะของยุคโลกาภิวัตน์ โดยความร่วมมือทางการเมืองมักเป็นความพยายามในการสร้างสถาบันระดับภูมิภาคที่มีผลประโยชน์และอุดมการณ์ร่วมกัน อาทิ

European Union ในขณะที่ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจมักเป็นความร่วมมือในแบบไม่เป็นทางการที่เน้นหนักไปที่การลดทอนอุปสรรคทางการค้าและการลงทุนระหว่างรัฐ ทั้งนี้ Hattne (Onditi, 2021) ได้กล่าวเสริมว่าการบูรณาการในระดับภูมิภาคนั้น แม้ในเชิงกระบวนการจะได้รับอิทธิพลโดยตรงจากทุน สถาบัน และแรงผลักดันทางการเมือง แต่ในปัจจุบันก็ได้ก้าวข้ามมิติทางด้านเศรษฐกิจ และครอบคลุมทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคนั้นๆ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบูรณาการในระดับภูมิภาคจึงหมายถึงการทำความเข้าใจประเด็นทางด้านค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมควบคู่กันไปด้วย

อนึ่ง ในแง่ของการบูรณาการในระดับภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็คือการเกิดขึ้นของ ASEAN ที่มีความแตกต่างในเชิงโครงสร้างและการบริหารจัดการจาก EU เพราะไม่ได้มีสถานะเป็นสถาบันเหนือรัฐและตั้งอยู่บนความร่วมมืออย่างหลวมๆระหว่างประเทศสมาชิกภายใต้หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในหรือที่รู้จักกันในนาม ASEAN Way อันเป็นชุดคุณค่าที่ยึดถือร่วมกันผ่าน 3 เสาหลักที่ระบุไว้ในกฎบัตรอาเซียนได้แก่ เสาหลักทางการเมือง เสาหลักทางด้านเศรษฐกิจ และเสาหลักทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ดังที่ Dhiyathad Prateppornnarong (2020) วิเคราะห์ในงานศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของรัฐในการส่งเสริมการบูรณาการของอาเซียนผ่านความร่วมมือทางการศึกษาว่า แนวคิดแบบหน้าที่นิยมใหม่ (Neo-Functionalism) และแนวคิดแบบเสรีนิยมระหว่างรัฐ (Liberal Intergovernmentalism) ซึ่งใช้ในการให้คำอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับ EU นั้นไม่สามารถนำมาใช้ได้กับการบูรณาการในระดับภูมิภาคของอาเซียน

ทั้งนี้ หนึ่งใน การบูรณาการในระดับภูมิภาคของอาเซียนที่มีความก้าวหน้าอย่างมากก็คือ การบูรณาการทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนนิสิตและการสนับสนุนทางด้านทุนการศึกษาของสมาชิกในภูมิภาค (Prateppornnarong, 2020) อาทิ โครงการ ASEAN International Mobility for Students (AIMS) ที่อยู่ภายใต้การดูแลของ SEAMEO RIHED และการเกิดขึ้นของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนที่มีส่วนในการส่งเสริมประเด็นในข้างต้นในการประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมประเด็นทางการประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) โดยการจัดตั้ง AUN – OA เพื่อให้สถาบันการศึกษาในประเทศสมาชิกอยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน เป็นต้น

แนวคิดการสร้างเครือข่าย (Networking)

Scott และ Davis (วรชัย, 2559) ได้ให้นิยามความหมายของการสร้างเครือข่ายว่าเป็นระบบความสัมพันธ์ (System of Relationships) ระหว่างหน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ที่อาจมีศูนย์กลางใน

การประสานความร่วมมือของเครือข่ายอย่างหลวมๆ หรืออาจไม่มีศูนย์กลางแต่มีลักษณะการดำเนินงานร่วมกันไปในทิศทางเดียวกันเพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน

ในขณะที่ Hanson (วรชัย, 2559) กล่าวว่าเครือข่ายเป็นรูปแบบของการทำงานในลักษณะของการประสานกันในแนวราบระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้วยทรัพยากร และกำลังความสามารถ โดยเป็นการเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างมีเป้าหมาย มีโครงการและกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ มีการสร้างกลุ่มผู้นำให้เกิดขึ้นก่อนได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถ และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา จนกระทั่งนำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มเข้าด้วยกัน

ทั้งนี้ Ottewill (วรชัย, 2559) ระบุว่าเครือข่ายจำเป็นที่จะต้องประกอบไปด้วย 1. เป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกัน 2. พื้นฐานสำหรับการเป็นสมาชิก 3. วิธีการที่ตกลงกันไว้และรูปแบบของการสื่อสาร 4. ความรู้สึกของความพยายามร่วมกัน 5. ระดับของความเชี่ยวชาญ และ 6. การประสานงานและการกำกับกิจกรรม

จึงกล่าวได้ว่า การทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรในรูปแบบของเครือข่ายจึงเป็นแนวคิดที่สนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายมหาวิทยาลัยในภูมิภาคที่ Sugimura (วรชัย, 2559) ได้แบ่งเครือข่ายมหาวิทยาลัยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็น 3 ระดับ คือ 1. Multi-layered Nature of Regional Networks) ซึ่งเป็นเครือข่ายที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศภายในภูมิภาคเดียวกันภายใต้ข้อตกลงต่างๆ ร่วมกัน เช่นการแลกเปลี่ยนนักศึกษาหรือหลักสูตรการสอนเพื่อสร้างจุดแข็งทางการศึกษาร่วมกัน อันได้แก่ องค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO) ศูนย์ภูมิภาคด้านอุดมศึกษาและการพัฒนา (RIHED) และเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN) เป็นต้น 2. Multi-layered Nature of University Cooperation Program เช่นโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในระดับหลักสูตรและโปรแกรมต่างๆ ร่วมกัน และ 3. International Cooperation Originating in the Asia-Pacific region ที่เป็นการร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคกับประเทศอื่นหรือมหาวิทยาลัยอื่นนอกภูมิภาค อาทิ สมาคมสถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษาแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASAIHL) หรือ เครือข่ายความร่วมมือระดับโปรแกรมระหว่างมหาวิทยาลัยอาเซียนกับมหาวิทยาลัยยุโรป (ASEAN-EU University Network Programme: AUNP) เป็นต้น

แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา

(Internationalization of Higher Education)

ความเป็นนานาชาติ หรือความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาเป็นกระบวนการหรือวิธีการในการพัฒนามหาวิทยาลัยในทุกมิติทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และการให้บริการ

สังคม เพื่อสร้างมิติของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ผู้คน วัฒนธรรม และสถาบันในทุกกระบวนของมหาวิทยาลัย ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนานักศึกษาและบุคลากร รวมถึงการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัย คือ ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่สามารถผลิตนักศึกษาที่เป็นผลเมืองโลก ที่มีศักยภาพและมีความพร้อมต่อโลกที่มีความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

ทั้งนี้ องค์ประกอบของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาความเป็นนานาชาติประกอบด้วย 1. Mission Statement ของสถาบันอุดมศึกษาต่อการพัฒนาความเป็นนานาชาติของสถาบัน 2. ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการความเป็นสากลทั่วทั้งสถาบัน 3. ความเป็นสากลของหลักสูตร 4. การมีคณาจารย์ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนและวิจัยในเวทีนานาชาติ 5. จำนวนของผู้เรียนในการศึกษาและวิจัยในต่างประเทศ 6. การประสมประสานคณาจารย์และศึกษานานาชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา และ 7. การพัฒนาหน่วยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนักศึกษาให้มีความเป็นนานาชาติ

อนึ่ง Jane Knight (สิทธิพร, 2559) ได้เน้นย้ำให้เห็นว่าความเป็นนานาชาติไม่ได้เป็นคำใหม่ หากแต่ถูกใช้มานานนับศตวรรษในแวดวงรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่วนในแวดวงการศึกษา ความเป็นนานาชาติ เพิ่งจะถูกพูดถึงเป็นอย่างมากตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1980 ทั้งนี้ ประเด็นสำคัญของการนิยามความหมายของความเป็นนานาชาติไม่ได้อยู่ที่ความพยายามในการพัฒนาความหมายที่เป็นสากล แต่อยู่ที่การสร้างเชื่อมั่นว่าความหมายนั้นสามารถนำไปใช้ได้กับบริบทที่กว้างกว่า ไม่จำกัดอยู่แต่กับผลประโยชน์ ผลลัพธ์ กิจกรรม หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้มีความแตกต่างกันหลากหลายไปในแต่ละประเทศหรือแต่ละสถาบัน ประเด็นสำคัญที่พึงพิจารณา คือความเป็นนานาชาตินั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทุกบริบทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา รวมไปถึงบทบาทที่มีต่อสังคมด้วย เพราะฉะนั้น ความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา จึงมีความหมายเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง เป็นการพัฒนาเชิงคุณภาพที่นำไปสู่เป้าหมาย และนอกจากความหมายในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและวัฒนธรรมแล้ว ความเป็นนานาชาติยังมีความหมายครอบคลุมมิติของความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในสถาบัน ชุมชนและระดับประเทศอีกด้วย

แนวคิดทฤษฎีทั้งสามที่ผู้เขียนหยิบยกมาใช้ทำการศึกษา อันได้แก่ แนวคิดการบูรณาการในระดับภูมิภาค (Regional Integration) แนวคิดการสร้างเครือข่าย (Networking) และ แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา (Internationalization of Higher Education) นั้น จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกันอยู่หลายประการ กล่าวคือ ในการที่จะทำให้เกิด

การบูรณาการในระดับภูมิภาคจำเป็นต้องอาศัยการสร้างเครือข่ายของความร่วมมือระหว่างกันขององค์กรต่างๆที่มีเป้าประสงค์เดียวกัน ซึ่งในที่นี้ก็คือองค์กรทางการศึกษาของประเทศสมาชิกที่ต่างมุ่งพัฒนาและยกระดับมาตรฐานตนเองเข้าสู่ความเป็นนานาชาติ นำมาสู่การเกิดขึ้นขององค์กรระหว่างประเทศอย่างเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนที่ถือเป็นจุดเชื่อมต่อประสานระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาค แนวคิดทฤษฎีในข้างต้นจึงเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจลักษณะโครงสร้าง การบริหารจัดการ ตลอดจนพันธกิจ และบทบาทของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนที่มีต่อกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยสมาชิกโดยเฉพาะอย่างยิ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้ง อันเป็นสาระสำคัญของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ดังที่แสดงในแผนภูมิด้านล่าง

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงความเชื่อมโยงของแนวคิดทฤษฎี

CHULALONGKORN UNIVERSITY

การทบทวนวรรณกรรม

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนโดยตรงนั้นค่อนข้างมีอยู่ในวงจำกัด และยังไม่มียานวิจัยหรือวรรณกรรมที่ใดในฐานข้อมูลงานวิจัยของประเทศไทยที่ทำการศึกษาบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ในการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยไทย งานวิจัยชิ้นนี้จึงถือเป็นการสำรวจความสัมพันธ์ของปัญหา และความสอดคล้องของประเด็นในข้างต้น เพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายต่อมหาวิทยาลัยและหน่วยงานทางการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงเลือกทบทวนวรรณกรรมโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายมหาวิทยาลัยในระดับภูมิภาค และ 2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเข้าสู่ความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัย โดยการสำรวจวิทยานิพนธ์ งานวิจัยและบทความในวารสารวิชาการ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 วรรณกรรมที่ข้องเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายมหาวิทยาลัยในระดับภูมิภาค

วรชัย วิภูษิต (2559) ได้ทำการศึกษารูปแบบและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการเครือข่ายมหาวิทยาลัยระดับภูมิภาคพบว่าสภาพปัจจุบันผลักดันให้มหาวิทยาลัยทำงานร่วมมือกันแบบเครือข่ายมหาวิทยาลัยมากขึ้น ด้วยปัจจัยต่างๆดังนี้ 1. แรงผลักดันของกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) 2. การมุ่งสู่ความเป็นนานาชาติทางการศึกษาของมหาวิทยาลัย (internationalization) 3. การทำให้มหาวิทยาลัยถูกคาดหวังให้เป็นสินค้าสาธารณะ (public good) ในการเป็นสถาบันหลักเพื่อขับเคลื่อนนโยบายของภาครัฐสู่การปฏิบัติให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม 4. การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ให้เป็นสถาบันเพื่อประเทศและภูมิภาค 5. การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและความเป็นหนึ่งเดียวของภูมิภาค 6. เครือข่ายมหาวิทยาลัยเป็นความมุ่งหวังในการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของสมาชิก นอกจากนี้ยังได้เสนอว่าการทำงานร่วมกันของเครือข่ายมหาวิทยาลัยในระดับภูมิภาคเป็นเครือข่ายความร่วมมือแบบเครือข่ายหลายชั้น (multi-layered network) ของเครือข่ายความสัมพันธ์แนวราบ (university network of horizontal) ระหว่างมหาวิทยาลัยในประเทศ ภูมิภาค และนานาชาติ ร่วมกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยความสัมพันธ์แนวตั้ง (university network of vertical) กับภาคส่วนอื่นๆในระดับภูมิภาคและนานาชาติ เป็นพลังความร่วมมือแบบพันธกิจสัมพันธ์ของเครือข่ายมหาวิทยาลัยกับทุกภาคส่วนของภูมิภาคอาเซียน (regional engagement) ในการบรรลุเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก

ในขณะที่ สลิตา สีดอกไม้ (2553) ซึ่งทำการศึกษาบทบาทของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN) ในการพัฒนาเยาวชนเพื่อการบูรณาการในระดับภูมิภาค พบว่ามีการปรับบทบาทขององค์กรและมีการพัฒนาเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน และการบูรณาการร่วมกันในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN integration) ผ่านการส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการ การสร้างเครือข่ายของมหาวิทยาลัย และการแลกเปลี่ยนนักศึกษา ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสให้แก่กลุ่มเยาวชนในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนมากยิ่งขึ้น โดยสอดแทรกความรู้สู่ที่เป็นชุมชนอาเซียน (ASEAN community) เข้าไปในทุกๆกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาและเยาวชน ทั้งกิจกรรมทางวิชาการและกิจกรรมที่ไม่ใช่วิชาการ ทั้งนี้ อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งของความร่วมมือทางด้านการศึกษาในระดับภูมิภาคก็คือปัญหาในเรื่องของการถ่ายโอนหน่วยกิต เพราะระบบหน่วยกิตของแต่ละมหาวิทยาลัยมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ

สอดคล้องกับงานศึกษาของ Sri Soejatminah (2018) เกี่ยวกับบทบาทของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักศึกษา (ASEAN University Network in Enhancing Student Mobility: A Case of Indonesia) ซึ่งใช้กรณีศึกษาในประเทศอินโดนีเซียพบว่าเครือข่ายมหาวิทยาลัยมีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดการแลกเปลี่ยนและการเคลื่อนย้ายนักศึกษา

ระหว่างประเทศสมาชิกในหลากหลายรูปแบบผ่านนโยบายและความร่วมมือในระดับภูมิภาค ซึ่ง AUN มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนในข้างต้น หากแต่การพัฒนาของระบบอุดมศึกษาของประเทศอินโดนีเซีย และประเทศสมาชิกเองก็มีอิทธิพลสำคัญในการกำหนดนโยบายด้วยเช่นเดียวกัน เครือข่ายมหาวิทยาลัยจึงเป็นเสมือนพื้นที่สำหรับมหาวิทยาลัยในการสั่งสมองค์ความรู้และความรู้สึกแบบภูมิภาคนิยม

ทั้งนี้ Rezasyah และคณะ (2018) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการของสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน (Higher education integration in ASEAN: ASEAN university network case) โดยยกกรณีศึกษาของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน พบว่าการอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคซึ่งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนหรือ AUN เป็นสถาบันที่มีส่วนช่วยในการประสานความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในภูมิภาคอาเซียน และมหาวิทยาลัยภายนอก อีกทั้งยังมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างศักยภาพของการศึกษาและลดช่องว่างระหว่างการศึกษาระหว่างประเทศสมาชิก ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการสร้างความรู้สึกร่วมกันของการเป็นส่วนร่วมและอัตลักษณ์ของอาเซียนในภาพรวม

กลุ่มที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเข้าสู่ความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัย

สิทธิพร ฤทธิสรไกร (2559) ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในเชิงนโยบายและการบริหารจัดการ พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาความเป็นนานาชาติมากที่สุดก็คือการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN community) ในปีพ.ศ. 2558 รวมถึงกระแสของโลกาภิวัตน์ทั้งในเรื่องการเปิดเสรีด้านการศึกษา การผลิตบัณฑิตที่มีความเป็นพลเมืองโลก (global citizen) และการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลก (world university ranking) โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีความชัดเจนด้านนโยบาย แต่อุปสรรคสำคัญก็ยังไม่สามารถสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการพัฒนาความเป็นนานาชาติได้ในทุกระดับของมหาวิทยาลัย จึงเสนอให้มีการบูรณาการความร่วมมือจากทุกส่วนงาน และกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นนานาชาติที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงศักยภาพ ความสมดุล และปัจจัยแวดล้อมต่างๆทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก

ในขณะเดียวกัน ชูติมา สุตจรรยา (2562) ได้กล่าวถึงความเป็นนานาชาติของการศึกษาว่าเกี่ยวข้องกับโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีจนทำให้ผู้บริหารระดับสูงและรัฐบาลทั่วโลกต้องมีการทบทวนและปรับเปลี่ยนนโยบายทางการศึกษาของประเทศตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกในปัจจุบันและตอบสนองต่อความต้องการแรงงานของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยได้แยกองค์ประกอบของความเป็นนานาชาติออกเป็น 5 มิติ คือ 1. มิติของโลกซึ่งเกี่ยวเนื่องกับ

ความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ภาษา และการเรียนรู้เรื่องราวของประเทศต่างๆ 2. มิติขององค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั้งการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและงานวิจัยระหว่างสถาบันอุดมศึกษา 3. มิติทางวัฒนธรรม 4. มิติของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษาด้วยกันในระดับนานาชาติ และ 5. มิติของนโยบายของรัฐบาลและผู้นำระดับสูงของประเทศ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาไทยในเวทีระดับนานาชาติ คือ 1. ต้องให้ความสนใจกับวุฒิการศึกษาที่เป็นมาตรฐานสากลซึ่งสามารถเทียบกับวุฒิการศึกษาของสถาบันอื่นๆทั่วโลกได้ 2. ต้องสร้างการยอมรับกับกลุ่มเป้าหมายในระดับนานาชาติทั้งในเรื่องของหลักสูตรการเรียนการสอน และองค์ความรู้ของสถาบันให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลก 3. ต้องสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ เพื่อให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันและสามารถปฏิบัติงานได้ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ทั้งนี้ รัชดา รูปทอง (2559) กล่าวถึงมิติความเป็นนานาชาติของอุดมศึกษาไทยว่าเป็นทางหนึ่งที่รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญที่จะยกระดับอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงทัดเทียมกับมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก (world class university) เพราะผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ที่สร้างความเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาคทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ได้ทำให้เกิดกระแสทุนนิยมทางวิชาการซึ่งสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดด้วยแนวทางเชิงนโยบายที่มุ่งสู่ความเป็นนานาชาติ ผ่านการกำหนดกลยุทธ์ทางการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของคณาจารย์ นักศึกษา และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้สอดคล้องกับความหลากหลายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันให้ทัดเทียมกับนานาชาติประเทศ

อนึ่ง จากงานศึกษาของ Stephanie Kim และคณะ (2012) เกี่ยวกับสถานการณ์การแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาในระดับโลก ณ ปัจจุบัน พบว่าการเกิดขึ้นของระบบการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกได้กลายมาเป็นจุดเริ่มต้นของการแข่งขันระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ที่ต่างก็มุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก (world class university) โดยหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดอันดับโลกก็คือความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาที่ประกอบด้วยตัวแปรหลักๆได้แก่ 1. จำนวนนิสิตต่างชาติที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย 2. จำนวนนิสิตแลกเปลี่ยนไปยังมหาวิทยาลัยอื่นทั้งในรูปแบบระยะสั้นและระยะยาว 3. จำนวนภาษาต่างประเทศที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย 4. จำนวนหลักสูตรและปริญญาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับต่างประเทศในมิติต่างๆ อาทิ สังคมวัฒนธรรม ภาษา หรือ อาณาบริเวณศึกษา 5. จำนวนบุคลากรผู้สอนและคณาจารย์ที่มีความเป็นสากล โดยตัวแปรทั้ง 5 ประการนี้มักจะปรากฏอยู่ในเกณฑ์การจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกของสถาบันชั้นนำต่างๆไม่ว่าจะเป็น QS World Ranking หรือ Time Higher Education World Ranking

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

งานวิจัยชิ้นนี้เน้นหนักไปที่การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาทิ แผนยุทธศาสตร์ขององค์กร บทความในวารสาร บทความวิจัย รายงานการประชุม บันทึกความเข้าใจ (MoU) บันทึกข้อตกลง (MoA) ฯลฯ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ต่อการพัฒนาความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเน้นไปที่การสำรวจและวิเคราะห์เอกสารสำคัญตามขอบเขตทางด้านเวลาของงานวิจัยชิ้นนี้ คือระยะเวลาตั้งแต่พ.ศ. 2555 – 2570 (15ปี) ตามแผนยุทธศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีการเข้าถึงข้อมูลคือการค้นคว้าจากฐานข้อมูลห้องสมุด การสืบค้นจากฐานข้อมูลออนไลน์ การขอข้อมูลโดยตรงจากสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนประจำประเทศไทย สำนักบริหารวิรัชกิจและเครือข่ายนานาชาติ (สปร.) ศูนย์อาเซียนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และช่องทางอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

งานวิจัยชิ้นนี้ ตั้งเป้าที่จะสัมภาษณ์ผู้บริหารของสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมีผู้บริหารเป็นคณาจารย์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วยเช่นเดียวกัน เพื่อให้ทราบถึงแนวนโยบาย ทิศนะและทิศทางของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในการส่งเสริมความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติภายใต้แผนยุทธศาสตร์ 15 ปี ทั้งในอดีต ปัจจุบันและในอนาคต

การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์อาศัยการติดต่อโดยตรง และการยื่นจดหมายจากภาควิชาฯถึงหน่วยงานภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

โครงสร้างและการบริหารจัดการขององค์กร

ในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างและการบริหารจัดการองค์กรของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN) และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อหาความสอดคล้องต่องานเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายที่ช่วยส่งเสริมความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัย ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับสากล โดยพิจารณาจากลักษณะของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือประเภทต่างๆ รูปแบบกิจกรรม ไปจนถึงการพัฒนามาตรฐานการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงทั่วไป อาทิ รายงานประจำปี แผนยุทธศาสตร์ ฐานข้อมูลออนไลน์ ฯลฯ และเอกสารปฐมภูมิ อาทิ ข้อมูลจากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

โครงสร้างและการบริหารจัดการของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN)

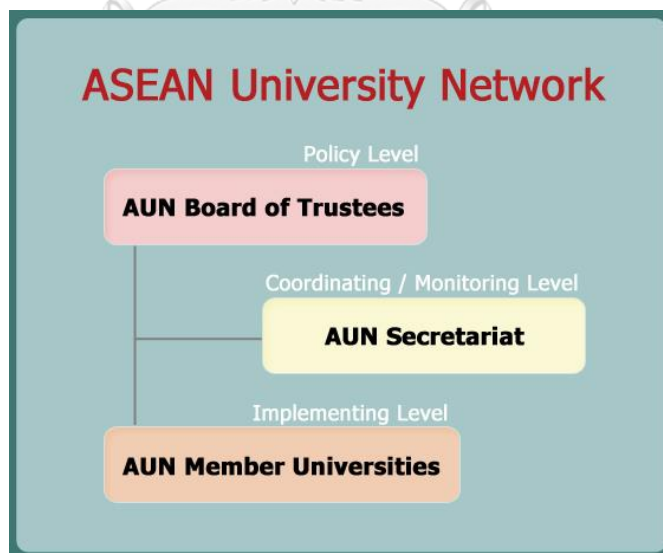
อาจกล่าวได้ว่า จุดกำเนิดของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน หรือ ASEAN University Network (AUN) นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 (the 4th ASEAN Summit) ณ ประเทศสิงคโปร์เมื่อเดือน มกราคม ปีค.ศ. 1992 โดยที่ประชุมลงความเห็นว่ายอาเซียนควรมีกลไกที่ช่วยในการเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นและพัฒนาอัตลักษณ์ของภูมิภาคไปพร้อมๆกัน ผ่านการส่งเสริมความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาภายในภูมิภาคของอาเซียนเอง (สุภชัย, 2545) ทั้งนี้ หลังจากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 สำนักงานคณะกรรมการเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) ได้จัดตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อศึกษาความเป็นไปได้และพัฒนาแนวคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาอาเซียน (ASEAN Subcommittee on Education: ASCOE) ซึ่งได้มีการประชุมร่วมกันครั้งแรกระหว่างวันที่ 10-12 พฤศจิกายน ค.ศ. 1992 ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย และได้ข้อสรุปในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยอาเซียนโดยจัดให้มีศูนย์กลางของเครือข่ายที่ทำหน้าที่ประสานงานการอุดมศึกษาระดับภูมิภาค (สุวิชัย, 2548)

ต่อมาในการประชุมคณะอนุกรรมการการศึกษาอาเซียนครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 10-12 มกราคม ค.ศ. 1994 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ที่ประชุมก็ได้ข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดทำโครงการ 5 ปี เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในแวดวงวิชาการด้วยการจัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน โดยฝ่ายเลขานุการได้เตรียมร่างกฎบัตร ข้อตกลง และแผนงานในระยะเวลา 5 ปี สำหรับการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนตามลำดับ (สุวิชัย, 2548) ซึ่งในระหว่างวันที่

20-21 เมษายน ค.ศ. 1995 คณะผู้เชี่ยวชาญอาเซียนก็ได้มีการประชุมเกี่ยวกับการจัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ได้พิจารณาร่างกฎบัตร ข้อตกลง และแผนงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนร่วมกัน และได้เสนอโครงการฉบับแก้ไขต่อเลขาธิการอาเซียนเพื่อเข้าสู่วาระการพิจารณาในการประชุมคณะกรรมการการศึกษาอาเซียนครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 20-22 มิถุนายน ค.ศ. 1995 ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ โดยที่ประชุมมีมติเห็นชอบและเสนอว่ากฎบัตรเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนควรได้รับการลงนามเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบโดยตรงด้านการอุดมศึกษาของแต่ละประเทศสมาชิก และควรได้รับการลงนามร่วมกันระหว่างอธิการบดีของมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกในแต่ละประเทศด้วย (สุวิชัย, 2548) สำนักเลขาธิการอาเซียนจึงได้ดำเนินการตามมติที่ประชุมโดยจัดส่งเอกสารไปยังประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งกระบวนการต่างๆแล้วเสร็จในเดือน พฤศจิกายน ค.ศ. 1995 ถือเป็นการจัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนอย่างเป็นทางการนับแต่บัดนั้น (สุวิชัย, 2545)

อนึ่ง เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนแบ่งโครงสร้างการบริหารจัดการออกเป็น 3 ได้แก่ ระดับนโยบาย (Policy) ระดับประสานงาน (Coordinating/Monitoring) และระดับปฏิบัติการ (Implementing) ตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 โครงสร้างองค์กร ASEAN University Network

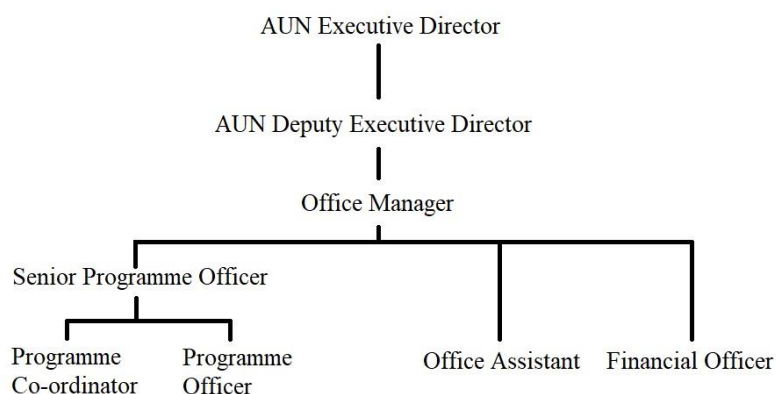

(Secretariat, 2012b)

โดยในระดับนโยบายอยู่ภายใต้การบริหารงานและวิสัยทัศน์ของ คณะกรรมการบริหาร (AUN Board of Trustees: AUN-BOT) ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจาก 10 มหาวิทยาลัยในกลุ่มประเทศ

อาเซียนที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลของประเทศนั้นๆ รวมถึงประธานเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านการศึกษาของอาเซียน (ASEAN Senior Officials Meeting on Education: SOM-ED) ผู้อำนวยการองค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Ministers of Education Organization: SEAMEO) และ เลขาธิการอาเซียน (Secretary-General of ASEAN) ซึ่งเป็นสมาชิกโดยตำแหน่งตามวาระ (ex-officio) โดยมีผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN Secretariat) ดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการ (Network, 2006, p. 9) ทั้งนี้ ประธานคณะกรรมการบริหารของ AUN-BOT คือเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจากประเทศไทย (Office of the Higher Education Commission : OHEC) ซึ่งเป็นสมาชิกโดยตำแหน่งตามวาระเช่นเดียวกัน

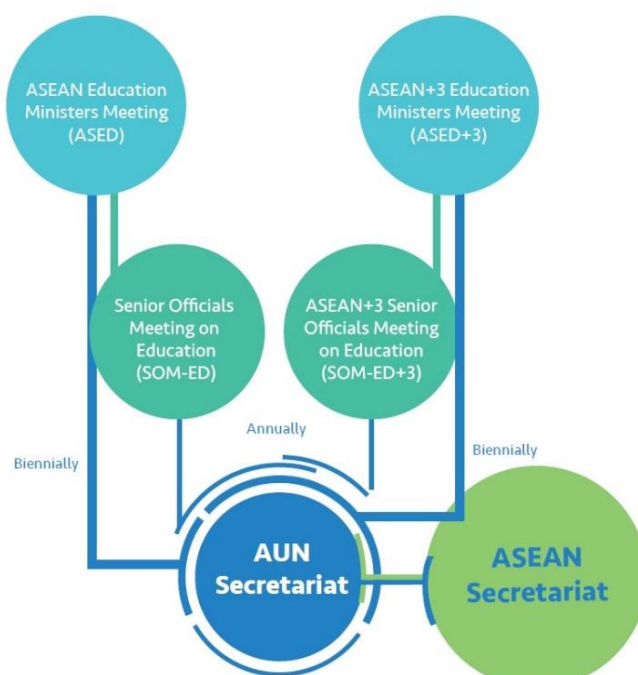
ส่วนในระดับประสานงาน อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN Secretariat) ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการ วางแผน ประสานงาน โครงการและกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบความร่วมมือของประเทศสมาชิก ทั้งทางด้านทรัพยากรบุคคล และการจัดสรรทุน นอกจากนี้ยังมีภารกิจในการส่งเสริมและพัฒนาโครงการหรือนวัตกรรมใหม่ๆ และจัดทำรายงานประจำปีเพื่อทบทวนผลการดำเนินงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในแต่ละรอบปีอีกด้วย (Network, 2006, p. 9) สำนักงานเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN Secretariat Office) ตั้งอยู่ที่ประเทศไทย ณ อาคารจามจุรี 10 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร และได้รับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณในการบริหารจัดการจากรัฐบาลไทย โดยมีโครงสร้างการบริหารงานตามแผนภาพดังนี้

(Network, 2006, p. 11)

ทั้งนี้ ในการประสานงานระดับภูมิภาค เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนมีหน้าที่ในการรายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานให้แก่ ที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านการศึกษาของอาเซียน (ASEAN Senior Officials Meeting on Education: SOM-ED) และที่ประชุมรัฐมนตรีศึกษาอาเซียน ASEAN Education Ministers Meeting (ASEM) เพื่อนำข้อมูลไปต่อยอดในการประชุมระดับ SOM-ED+3 และ ASEM+3 ต่อไป นอกจากนี้ รายงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนจะถูกบรรจุอยู่ในเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ในแต่ละปีอีกด้วย (Network, 2019, p. 12)

ภาพที่ 4 แผนผังความเชื่อมโยงระหว่าง AUN กับ องค์กรด้านการศึกษา ASEAN

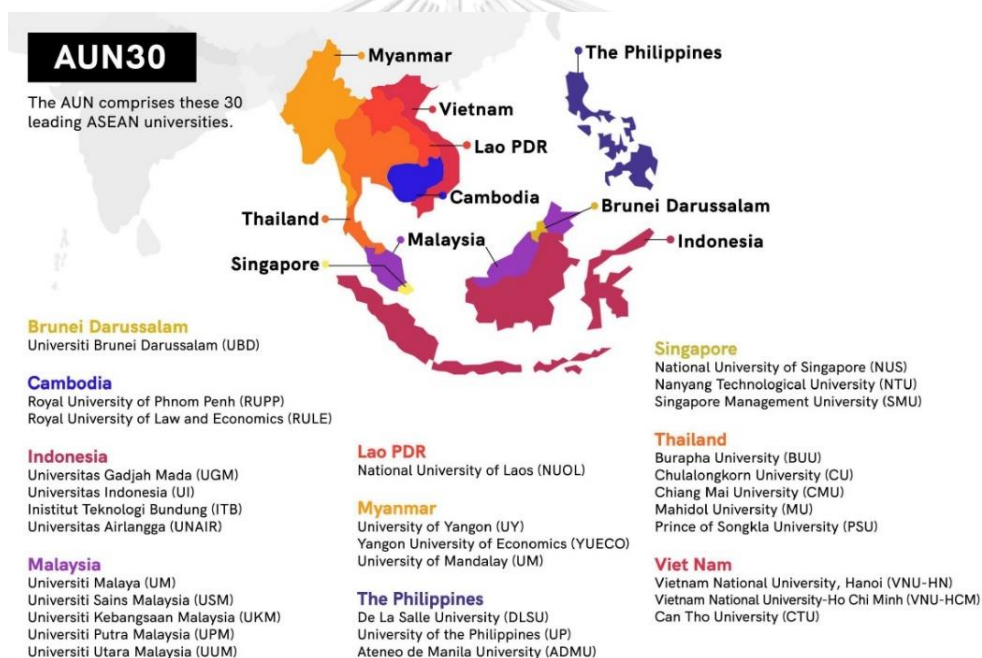

CHULALONGKORN UNIVERSITY
(Network, 2019, p. 13)

ส่วนในระดับปฏิบัติการ ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยชั้นนำที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกจากกลุ่มประเทศอาเซียน โดยเมื่อเริ่มก่อตั้งในปี.ศ.1995 มีจำนวนมหาวิทยาลัย 11 แห่งเข้าร่วมได้แก่ 1.Universiti Brunei Darussalam 2. Universitas Indonesia 3.Universitas Gadjah Mada 4.Universiti Sains Malaysia 5.Universiti Malaya 6.University of Philippines 7.De la Salle University 8.National University of Singapore 9.Nanyang Technological University 10.Chulalongkorn University และ 11.Burapha University ต่อมาในปี.ศ. 1999 ได้เปิดรับสมาชิกเพิ่มอีก 6 มหาวิทยาลัยได้แก่ 12.Royal University of Phnom Penh 13.National University of Laos 14. Yangon University of Economics 15.University of Yangon

16.Vietnam National University – Hanoi 17.Vietnam National University – Ho Chi Minh City และยังคงขยายจำนวนสมาชิกเพิ่มอย่างต่อเนื่องได้แก่ 18.Universiti Kebangsaan Malaysia 19.Institut Teknologi Bandung 20.Mahidol University ในปีค.ศ. 2006 21.Ateneo de Manila University ในปี ค.ศ. 2007 22.Royal University of Law and Economics ในปี ค.ศ. 2009 23.Universitas Airlangga 24.Universiti Putra Malaysia 25.Singapore Management University 26.Chiang Mai University ในปีค.ศ. 2010 และในปีค.ศ. 2013 ก็ได้เปิดรับอีก 4 มหาวิทยาลัยได้แก่ 27.University of Mandalay 28.Universiti Utara Malaysia 29.Prince of Songkla University 30.Can Tho University รวมเป็นเครือข่ายของ 30 มหาวิทยาลัยชั้นนำที่เป็นสมาชิกหลัก หรือ AUN30 (Network, 2019, pp. 14-15)

ภาพที่ 5 แผนภาพมหาวิทยาลัยสมาชิก AUN 30

(Network, 2020, p. 19)

นอกเหนือจากสมาชิกหลักทั้ง 30 มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มประเทศอาเซียนแล้ว เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนยังมีสมาชิกสมทบจากอีก 3 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ภายใต้กรอบความร่วมมืออาเซียน+3 เกิดเป็นเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน +3 (ASEAN+3 Unet) อันประกอบไปด้วย 5 มหาวิทยาลัยชั้นนำจากประเทศจีน ได้แก่ 1.Guangxi University 2. Guizhou University 3.Peking University 4.Xiamen University 5. Yunnan

University และ 10 มหาวิทยาลัยชั้นนำจากประเทศญี่ปุ่น ได้แก่ 1.Chiba University 2.Kanazawa University 3.Keio University 4.Kumamoto University 5.Kyoto University 6.Nagasaki University 7.Niigata University 8.Okayama University 9. Tokyo Institute of Technology 10. Waseda University และอีก 6 มหาวิทยาลัยชั้นนำในประเทศเกาหลีใต้ ได้แก่ 1.Daejeon University 2.Dongguk University 3.Seoul National University 4.Kyung Hee University 5.Chung-Ang University 6.Chonnam National University รวมเป็นเครือข่ายพันธมิตรของ 51 มหาวิทยาลัยในภูมิภาคเอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Network, 2020, p. 21)

ภาพที่ 6 แผนภาพมหาวิทยาลัยสมาชิก ASEAN+3 UNet

(Network, 2020, p. 21)

อนึ่ง เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนยังมีหน่วยงานย่อย หรือเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้าน (AUN Thematic Networks) อีกกว่า 17 หน่วย ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นและสมาชิกที่หลากหลายทั้งในและนอกภูมิภาคอาเซียนไปจนถึงสมาชิกที่มีสถานภาพเป็นองค์การระหว่างประเทศ อาทิ องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA) องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) คณะกรรมการยุโรป (European Commission) สถาบันเอเชีย-ยุโรป (AEI) และมูลนิธิญี่ปุ่น (Japan Foundation) ฯลฯ (วรชัย, 2559, p. 102)

ภาพที่ 7 แผนภาพผู้สนับสนุนการดำเนินงานของ AUN

(Network, 2019, p. 302)

โดยหนึ่งในหน่วยงานย่อยที่ความโดดเด่นและมีจำนวนสมาชิกมากที่สุดได้แก่ เครือข่ายการประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network Quality Assurance : AUN-QA) ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกหลัก 30 มหาวิทยาลัยและสมาชิกภาคสมทบนอกเหนือเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนอีกกว่า 100 แห่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกลไกการประกันคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสมาชิกให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้ AUN-QA เป็นระบบงานประกันคุณภาพที่ไม่ได้กำหนดวิธีการในการดำเนินการให้แก่หลักสูตร แต่มีสาระของเกณฑ์ที่ระบุแนวทางของการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามหลักการของการจัดการศึกษาโดยใช้ผลการเรียนรู้เป็นฐาน (Outcome-Based Education: OBE) และมุ่งผลักดันการใช้วงจรคุณภาพ (PDCA cycle) ในการดำเนินการจัดการศึกษาให้เป็นระบบและมีการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (อธิยาพร, 2561, pp. 15-16)

อนึ่ง AUN-QA แบ่งรูปแบบของการดำเนินงานออกเป็น 4 ประเภทได้แก่ 1. AUN-QA Programme Assessments หรือการตรวจประกันคุณภาพระดับหลักสูตร 2. AUN-QA Institutional Assessments หรือการตรวจประกันคุณภาพระดับสถาบัน 3. AUN-QA Assessor Trainings หรือหลักสูตรการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายใต้การดูแลของทีมงาน Chief Quality Officers (CQOs) ที่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัยสมาชิก แบ่งออกเป็น 4 ระดับตามเกณฑ์ของการเรียนรู้ได้แก่ Tier 1 การฝึกอบรมระดับเริ่มต้นสำหรับบุคลากรผู้รับผิดชอบงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับระบบมาตรฐานการศึกษาของเครือข่ายมหาวิทยาลัย

อาเซียน Tier 2 การอบรมระดับกลางที่เป็นการต่อยอดความรู้ด้วยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจริง Tier 3 การอบรมระดับสูงสำหรับบุคลากรที่ผ่านการอบรมในระดับก่อนหน้าและต้องการต่อยอดความรู้ไปถึงงานประกันคุณภาพการศึกษาในระดับสถาบัน และ OBE Training Workshop หรือการอบรมเกี่ยวกับการใช้ผลการเรียนรู้เป็นพื้นฐาน 4. AUN-QA International Conference หรือการจัดประชุมระดับนานาชาติทางการประกันคุณภาพการศึกษา (Network, 2019)

AUN-QA แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการยกระดับมาตรฐานการศึกษาของสมาชิกผ่านการบูรณาการในระดับภูมิภาคภายใต้ระบบการประกันคุณภาพรูปแบบเดียวกัน โดยมีการจัดทำคู่มือ AUN – QA Guideline และ AUN – QA Implement Manual เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรบนมาตรฐานเดียวกัน ไปจนถึงการจัดการฝึกอบรมระดับต่างๆและการจัดประชุมระดับนานาชาติที่มีผู้เข้าร่วมจากทั้งมหาวิทยาลัยสมาชิกไปจนถึงพันธมิตรจากองค์กรและสถาบันอุดมศึกษาภายนอก อาทิ European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) Cambridge Assessment English และ Universitat Potsdam เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาปรับปรุงระบบการประกันคุณภาพให้มีความเป็นสากลอยู่เสมอ

นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายมหาวิทยาลัยเพื่อความรับผิดชอบต่อสังคมและการพัฒนาที่ยั่งยืน (AUN University Social Responsibility & Sustainability: AUN USR&S) ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกหลัก 30 แห่ง และสมาชิกสมทบที่อยู่ภายนอกเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนอีกกว่า 63 แห่งภายใต้ร่ม AsiaEngage ซึ่งเป็นการประชุมในระดับภูมิภาคทางการศึกษาและงานวิจัย (Network, 2019, p. 29) และเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้านอื่นๆตามตารางสรุปด้านล่าง

ตารางที่ 1 ตารางสรุปเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้าน (AUN Thematic Network)

เครือข่ายเฉพาะด้าน (AUN Thematic Networks)	ปีที่จัดตั้ง (ค.ศ.)	จำนวนสมาชิก (มหาวิทยาลัย)
1. AUN Quality Assurance (AUN-QA)	1998	AUN30 + 117 (ภายนอก)
2. AUN for Business and Economics Network (AUN-BE)	1999	AUN30 + 8 (ภายนอก)
3. AUN Southeast Asia – Engineering Education Development Network (AUN/SEED-Net)	2001	AUN15 + 11 (ภายนอก) + 14 (ญี่ปุ่น)
4. Libraries of ASEAN University Network (AUNILO)	2004	AUN30

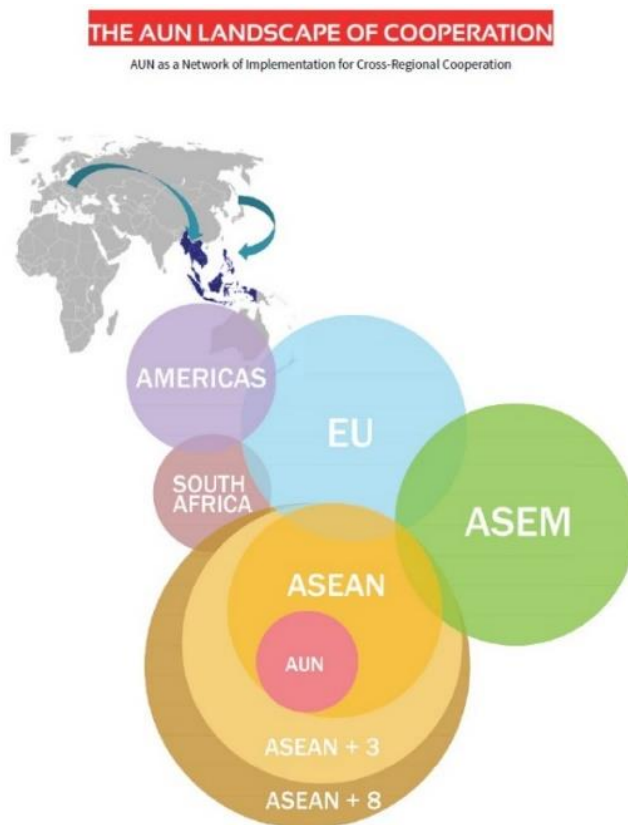
5. AUN Human Rights Education Network (AUN-HRE)	2009	AUN30 + 10 (ภายนอก)
6. AUN ASEAN Credit Transfer System (AUN-ACTS)	2011	AUN30 + 3 (ญี่ปุ่น)
7. AUN University Social Responsibility & Sustainability (AUN USR&S)	2011	AUN30 + 63 (ภายนอก)
8. AUN Health Promotion Network (AUN-HPN)	2014	AUN30 + 1 (ภายนอก + 1 (ญี่ปุ่น)
9. AUN AEC Thematic Network (AUN-AEC)	2015	AUN30
10. AUN Disability and Public Policy Network (AUN-DPPnet)	2016	AUN30
11. AUN Student Affairs Network (AUN-SAN)	2016	AUN30
12. AUN Sustainable City and Urban Development (AUN-SCUD)	2017	AUN30
13. ASEAN University Network on Culture and Arts (AUN-CA)	2017	AUN30 + ASEAN+3UNet
14. AUN University Innovation and Enterprise (AUN-UIE)	2018	AUN30
15. Architecture Design Education and Research in ASEAN (AUN-ADERA)	2018	AUN30
16. AUN Thematic Network on Ecological Education and Culture (AUN-EEC)	2018	AUN30
17. ASEAN University Network for Technology-enhanced Personalized Learning (AUN-TEPL)	2019	AUN30 + ASEAN+3UNet + 2 (ภายนอก)

(Network, 2019, pp. 24-25)

เครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้าน (AUN Thematic Networks) ได้ขยายขอบข่ายของพันธมิตรมหาวิทยาลัยให้ไกลออกไปนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สู่ความร่วมมือในระดับสากลที่ข้ามไปยังทวีปยุโรป อเมริกา และแอฟริกา แต่ยังคงมีแกนกลางเป็นกลุ่ม AUN30 หรือกลุ่มสมาชิกหลักของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนเป็นผู้รับผิดชอบในหัวเรื่องต่างๆ โดยทำหน้าที่เป็นเลขาธิการเพื่อบริหารจัดการและประสานความร่วมมือภายในหน่วยย่อยนั้นๆ ทั้งนี้ หนึ่งในตัวอย่างของโครงการที่เป็นการต่อยอดความร่วมมือจากภายในภูมิภาคสู่ความร่วมมือในระดับสากลคือ Tuning Asia –

South East (TA-SE) ที่มีเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนและ University of Deusto ประเทศสเปน เป็นเจ้าภาพร่วม โดยเป็นโครงการย่อยภายใต้การสนับสนุนของโครงการ Erasmus+ จากสหภาพยุโรป ซึ่ง Tuning เป็นชุดโครงการที่มีขอบข่ายไปทั่วโลกแยกย่อยไปตามแต่ละทวีปเพื่อร่วมกันสร้างมาตรฐานทางการศึกษาในสาขาวิชาวิศวกรรมโยธา การแพทย์ และศึกษาศาสตร์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (Network, 2019, pp. 34-36)

ภาพที่ 8 แผนภาพความร่วมมือของ AUN ในภูมิภาคต่างๆ

(Network, 2019, p. 272)

อนึ่ง เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในฐานะองค์กรระดับภูมิภาคทางด้านอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์หลัก 4 ด้าน ได้แก่ 1. การส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน 2. การส่งเสริมคุณภาพการศึกษา มาตรฐานการปฏิบัติงาน และการพัฒนาวิชาชีพขั้นสูง 3. การสร้างความเข้มแข็งในการเคลื่อนย้ายพรมแดนและการศึกษาเป็นสากล และ 4. การให้การสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนงานต่างๆ (วรชัย, 2559, p. 101) โดยดำเนินการผ่านรูปแบบของกิจกรรมหลัก 6 ด้าน ดังนี้ 1. ASEAN Studies Program เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนให้กับประเทศสมาชิก 2. Student and Faculty Exchange Program ที่สนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยน

นิสิตและบุคลากรของมหาวิทยาลัยสมาชิก 3. Scholarship for study at ASEAN universities ที่มอบทุนการศึกษาให้กับนิสิตเดินทางไปศึกษายังมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก 4. Information networking among ASEAN universities เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและสร้างเครือข่ายระหว่างกันของมหาวิทยาลัยในภูมิภาค 5. Collaborative Research ที่มุ่งให้ความสำคัญกับการผสมผสานความร่วมมือทางด้านงานวิจัยระหว่างสถาบัน และ 6. ASEAN Executive Development Program ที่เป็นโครงการพัฒนาให้แก่บุคลากรระดับบริหาร (สลิตา, 2553, p. 40)

นอกจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาคแล้ว (intra-ASEAN) เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนยังมีกิจกรรมความร่วมมือภายใต้ ASEAN-Dialogue Partners หรือประเทศคู่เจรจาอาเซียน ได้แก่ ASEAN-China ASEAN-EU ASEAN-India ASEAN-Japan ASEAN-ROK ฯลฯ โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นมีตั้งแต่การสนับสนุนทางด้านทุนการศึกษาอย่างโครงการ China-AUN Scholarship โครงการแลกเปลี่ยนนิสิตข้ามภูมิภาคอย่าง ASEAN-Korea Academic Exchange Program หรือ ASEAN-European Engineering Exchange (ASE) เป็นต้น (สลิตา, 2553, p. 42) ทั้งนี้ เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนยังเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมในรูปแบบของการประชุมและการสัมมนานานาชาติ โดยในระดับบริหารมีการจัดการประชุมระดับอธิการบดีมหาวิทยาลัยในอาเซียน และประเทศคู่เจรจาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการทางการอุดมศึกษา ร่วมกัน อาทิ 1. AUN Rectors' Meeting 2. ASEAN+3 Rectors' Conference 3. ASEAN-China Rectors' Conference 4. ASEM Rectors' Conference ส่วนในระดับเยาวชนมีกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความเป็นสากล ดังนี้ 1. AUN and ASEAN+3 Educational Forum and Young Speakers' Contest 2. ASEAN Youth Cultural Forum 3. ASEAN Student Leaders Forum และยังมีโครงการฝึกงาน AUN Internship Programme สำหรับนิสิตในมหาวิทยาลัยสมาชิกอีกด้วย (Secretariat, 2012a)

โครงสร้างและการบริหารจัดการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

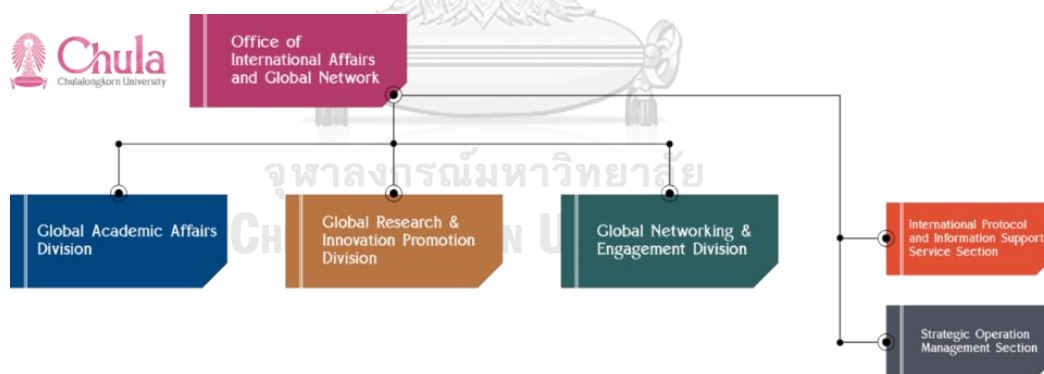
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถือกำเนิดจากโรงเรียนสำหรับฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2442 และเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนมหาดเล็ก เมื่อ 1 เมษายน พ.ศ. 2445 เพื่อผลิตบุคลากรให้รับราชการที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากพระบรมราโชบายปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินเมื่อ พ.ศ. 2425 โดยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กเป็นสถาบันอุดมศึกษา โดยพระราชทานนามว่า “โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”

เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2453 ต่อมาได้โปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ขึ้นเป็น “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” เมื่อ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 ซึ่งถือเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศไทย และไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะข้าราชการพลเรือนเท่านั้น โดยมีคณะเมื่อแรกก่อตั้งได้แก่ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562b) โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา เป็นช่วงเวลาของการขยาย การศึกษาระดับปริญญาตรี และเริ่มพัฒนาการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ส่งเสริมการค้นคว้า วิจัย การ อนุรักษ์และสนับสนุนศิลปวัฒนธรรม และการบริการทางวิชาการให้แก่สังคม โดยมีการจัดตั้ง สถาบันวิจัย สถาบันบริการ ศูนย์ และสำนักต่างๆ เพื่อให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัย เพื่อการวิจัยและพัฒนาตนเอง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562b)

ในปัจจุบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประกอบด้วย บัณฑิตวิทยาลัย สถาบัน วิทยาลัย สำนัก วิชา สถาบันวิจัย สถาบันบริการ ศูนย์ สำนัก สถาบันสมทบ รวมถึงคณะ และภาควิชาต่างๆ มากมาย โดยมีจำนวนคณะ หน่วยงาน และสำนักต่างๆ รวมทั้งหมด 42 แห่ง ทั้งนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แบ่งโครงสร้างการบริหารจัดการออกเป็น 3 หน่วยงานหลักๆ ได้แก่ 1. หน่วยงานสนับสนุนด้าน นโยบายและธรรมาภิบาล ประกอบด้วยสำนักงานสภามหาวิทยาลัย 2. หน่วยงานสร้างผลผลิตหลัก ประกอบด้วยคณะ วิทยาลัย และสถาบันวิจัยต่างๆ และ 3. หน่วยงานกลางสนับสนุนการดำเนินงาน ของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วยสำนักงานการทะเบียน สำนักงานวิทยทรัพยากร และสำนักงาน มหาวิทยาลัย โดยมีการแบ่งกลุ่มหน่วยงานย่อยภายในสำนักงานมหาวิทยาลัยอีก 6 หน่วย ได้แก่ 1. ศูนย์ขึ้นตรงต่ออธิการบดีที่สนับสนุนการบริหารงานมหาวิทยาลัย 2. ศูนย์ในกำกับของมหาวิทยาลัยที่ ได้รับการสนับสนุนการดำเนินการจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) หรือหน่วยงาน อื่น 3. ศูนย์ในกำกับของอธิการบดีที่มีภาระหน้าที่สนับสนุนการสร้างผลผลิตหลัก 4. หน่วยงานใน กำกับของอธิการบดีที่มีภาระหน้าที่ด้านบริการและการสนับสนุน 5. หน่วยงานวิสาหกิจในกำกับของ มหาวิทยาลัยที่มีภาระหน้าที่ในการบริหารสินทรัพย์ และ 6. สำนักงานจัดการทรัพย์สิน ดังที่แสดงใน แผนภาพด้านล่าง

ความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship) 2. การสร้างความเชื่อมโยงรูปแบบต่าง (Connectivity) และ 3. การสร้างสังคมที่ยั่งยืน (Sustainable Society) โดยมีโครงสร้างการบริหารจัดการภายในแยกย่อยเป็นหน่วยต่างๆ ดังนี้ 1. Global Academic Affairs Division มีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยผ่านโครงการและกิจกรรมต่างๆ อาทิ ความร่วมมือทางวิชาการ และงานวิจัย การแลกเปลี่ยนนิสิตและบุคลากร ไปจนถึงการจัดงานสัมมนาและนิทรรศการการศึกษา ทั้งในและต่างประเทศ 2. Global Research & Innovation Division ที่มีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมใหม่ๆ ผ่านการประสานความร่วมมือกับสถาบันคู่สัญญา 3. Global Networking & Engagement Division ที่มีความรับผิดชอบหลักในการส่งเสริมบทบาทของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเวทีโลก และอำนวยความสะดวกในการเชื่อมโยงและสร้างเครือข่ายของความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและสถาบันคู่สัญญา ผ่านการเจรจาและต่อยอดเป็นนโยบายหรือผลลัพธ์ในด้านต่างๆ อาทิ ความร่วมมือรูปแบบใหม่ หลักสูตรใหม่ ไปจนถึงการฝึกอบรมรูปแบบใหม่ๆ 4. International Protocol and Information Support Service Section มี ภาระหน้าที่ ในการสนับสนุนข้อมูลและงานพิธีต่างๆ และ 5. Strategic Operation Management Section มี ภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการแผนการปฏิบัติงาน (OIA, 2019)

ภาพที่ 11 แผนภาพโครงสร้างองค์กรของสำนักบริหารวิรัชกิจและเครือข่ายนานาชาติ

(OIA, 2019)

ทั้งนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555 – 2570) เพื่อกำหนดทิศทางการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในระยะยาวให้ก้าวเข้าสู่การเป็นมหาวิทยาลัยแห่งชาติในระดับโลก (World Class National University) ภายใต้กรอบแนวคิดในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของอุดมศึกษาและความพร้อมด้านอาเซียน (ASEAN Readiness, Stakeholder Collaboration and University Network) โดยระบุอยู่ในพันธกิจของมหาวิทยาลัย

ในการมุ่งมั่นพัฒนาไปสู่ความเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติและกำหนดอยู่ในเป้าหมายที่จะก้าวขึ้นไปสู่มหาวิทยาลัยระดับโลกภายใต้การจัดอันดับของ QS World Ranking ดังนี้

1. ในระยะเวลา 5 ปี พ.ศ. 2560 ขึ้นสู่อันดับ 1-200 ของโลก
2. ในระยะเวลา 10 ปี พ.ศ. 2565 ขึ้นสู่อันดับ 1-150 ของโลก และ
3. ในระยะเวลา 15 ปี พ.ศ. 2570 ขึ้นสู่อันดับ 1-100 ของโลก

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562a, p. 17)

โดยได้แบ่งแผนยุทธศาสตร์ออกเป็น 8 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการวิจัย (Research) 2. ด้านการเรียนการสอน (Education) 3. ด้านการบริการสังคม (Social Service) 4. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Physical Foundation) 5. ด้านองค์กรและการจัดการ (Organization and Management) 6. ด้านการเงิน (Finance) 7. ด้านทรัพยากรบุคคล (Human Resources) และ 8. ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่าย (Stakeholder Relations) ซึ่งในด้านการเรียนการสอนได้กำหนดเป้าหมายให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการและงานวิจัยของภูมิภาคและของโลก โดยใช้กลยุทธ์ในการสร้างคลังความรู้ที่ทันสมัยและสามารถเข้าถึงได้ง่าย กับการสร้างเครือข่ายทางด้านวิชาการผ่านการจัดงานประชุมสัมมนานานาชาติ ส่วนทางด้านการสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายได้กำหนดเป้าหมายให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีภาพลักษณ์ด้านการวิจัย การเรียนการสอน และการบริการสังคมที่เป็นเลิศในระดับประเทศ ระดับอาเซียน และระดับโลกผ่านกลยุทธ์ในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำที่ยั่งยืน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562a, pp. 34,109)

อนึ่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยดำเนินนโยบายที่ส่งเสริมความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยผ่านกิจกรรม และโครงการต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพทางวิชาการทั้งทางด้านการผลิตบัณฑิตงานวิจัย และผลงานวิชาการให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยสำนักบริหารวิรัชกิจและเครือข่ายนานาชาติทำหน้าที่ประสานงานและสนับสนุนร่วมกับการดำเนินงานในระดับส่วนงาน ซึ่งมีรูปแบบของกิจกรรมดังนี้ 1. กิจกรรมการลงนามความร่วมมือ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีสัญญาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศรวม 937 ฉบับ จำแนกตามประเทศ 581 แห่ง ใน 52 ประเทศ โดยสามารถจำแนกตามทวีปได้ตามข้อมูลในตารางด้านล่าง

ตารางที่ 2 ตารางสรุปจำนวน MoU แยกตามทวีป

ทวีป	จำนวน MOU (ฉบับ)
AFRICA	3
AMERICA	106
ASIA	487
EUROPE	261
OCEANIA	44
เครือข่าย/องค์กรระหว่างประเทศ	9
มหาวิทยาลัย/องค์กรในหลายประเทศ	27
รวม	937

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562c, pp. 34-35)

2. กิจกรรมการแลกเปลี่ยนนิสิต โดยข้อมูลในปีพ.ศ. 2562 มีจำนวนนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในทุกระดับชั้น ไปศึกษาในโครงการแลกเปลี่ยนยังต่างประเทศ (Outbound) และมีนิสิตต่างชาติเข้ามาศึกษาในโครงการแลกเปลี่ยน ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (inbound) รวมทั้งสิ้น 1,934 คน ดังข้อมูลในตารางด้านล่าง

ตารางที่ 3 ตารางสรุปจำนวนนิสิตแลกเปลี่ยนประจำปีพ.ศ. 2562

ระดับการศึกษา	โครงการแลกเปลี่ยนต่างประเทศ	
	Outbound (คน)	Inbound (คน)
ปริญญาตรี	634	825
ปริญญาโท	167	245
ปริญญาเอก	42	9
อื่น ๆ	6	6
รวม	849	1,085
รวมทั้งสิ้น	1,934	

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562c, p. 36)

3. การแลกเปลี่ยน เข้าร่วมการประชุม หรือนำเสนอผลงานวิชาการของคณาจารย์และนักวิจัย ซึ่งจากข้อมูลในปีพ.ศ. 2562 มีจำนวนคณาจารย์และนักวิจัยที่ไปดำเนินกิจกรรมยังต่างประเทศ (Outbound) รวม 1,031 คน ในขณะที่มีจำนวนคณาจารย์และนักวิจัยต่างชาติเข้ามาดำเนินกิจกรรม ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Inbound) รวม 661 คน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562c, pp. 36-37) 4. การเข้าร่วมการประชุม หรือนำเสนอผลงานวิชาการของนิสิตในต่างประเทศ

ซึ่งจากข้อมูลในปีพ.ศ. 2562 มีนิสิตจำนวน 56 คนจำแนกเป็นนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต 1 คน ปริญญาโทบัณฑิต 39 คน ปริญญาตรีบัณฑิต 6 คน และ ปรัชญาตรีบัณฑิต 10 คน ตามลำดับ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562c, p. 37) 5. กิจกรรมวิชาการนานาชาติอื่นๆ อาทิ การต้อนรับ อาคันตูกะจากต่างประเทศเพื่อกระชับความสัมพันธ์และหารือแลกเปลี่ยนทางด้านวิชาการ ซึ่งจากซึ่ง จากข้อมูลในปีพ.ศ. 2562 มีจำนวนทั้งสิ้น 358 ครั้ง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562c, p. 37) 6. การดำเนินงานด้านเครือข่ายนานาชาติ จำแนกออกเป็นการสนับสนุนการจัดประชุมสัมมนาวิชาการ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โดยในปีพ.ศ. 2562 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็น เจ้าภาพในการจัดประชุมสัมมนาวิชาการนานาชาติ 51 โครงการในหลากหลายสาขาวิชา (จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2562c, p. 37)

นอกจากนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านอาเซียนศึกษา เป็นการเฉพาะ โดยจำแนกการดำเนินงานออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1. การจัดสัมมนา/อบรมทาง วิชาการในหัวข้อเกี่ยวกับอาเซียน เพื่อสร้างความตระหนักรู้และเผยแพร่องค์ความรู้สู่สังคม อาทิ งาน สัมมนาวิชาการนานาชาติ Chula ASEAN Think Thank Forum หรือ งานสัปดาห์จุฬาวิชาการ Chula ASEAN Week เป็นต้น 2. กิจกรรมการสร้างเครือข่ายนักศึกษาอาเซียน จำแนกออกเป็น โครงการแลกเปลี่ยนระยะสั้นสำหรับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยอาเซียน ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Inbound) และ การส่งนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปแลกเปลี่ยนระยะสั้น ณ มหาวิทยาลัยใน อาเซียน (Outbound) 3. การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ด้านอาเซียนศึกษา ซึ่งจากข้อมูลในปีพ.ศ. 2562 ได้ ตีพิมพ์หนังสือ 2 เล่มได้แก่ Journal of Asian Economic Integration, Vol.1, No.1 และ China's Raising in Mainland ASEAN: New Dynamics and Changing Landscape เป็นต้น (จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2562c, p. 38)

ทางด้านความสัมพันธ์กับเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN) ซึ่งเป็นองค์กรทางด้าน การ อุดมศึกษาในระดับภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นเนื่องจากเป็นสถาน ที่ตั้งของสำนักงานเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการ เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนเองก็ล้วนแล้วแต่เป็นบุคลากรภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาตั้งแต่ เริ่มก่อตั้งในปี ค.ศ. 1995 (Network, 2006, p. 18) โดยผู้อำนวยการคนปัจจุบันคือ ดร.ชลธิศ ชีระฐิติ จากภาควิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ ทั้งนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะ 1 สมาชิกหลัก มี บทบาทในการเป็นเจ้าภาพ และ/หรือ เลขาธิการให้กับเครือข่ายเฉพาะด้าน (AUN Thematic Networks) ได้แก่ AUN Southeast Asia – Engineering Education Development Network

(AUN/SEED-Net) และ AUN University Innovation and Enterprise (AUN-UIE) (Network, 2019, pp. 24-25) ในส่วนของความร่วมมือที่ได้มีการทำข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ (Memorandum of Understanding) ร่วมกันกับมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกหลัก AUN30 และ ASEAN+3 UNet ของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 70 ฉบับ โดยสามารถจำแนกได้ตามตารางด้านล่าง

ตารางที่ 4 ตารางสรุปความร่วมมือทางวิชาการระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสมาชิก AUN

ประเทศ	มหาวิทยาลัย	ลักษณะความร่วมมือ	จำนวน (ฉบับ)
Indonesia	Universitas Airlangga	General Cooperation	2
	Universitas Gadjah Mada	General Cooperation	2
	Universitas Indonesia	General Cooperation	1
Laos	National University of Laos	General Cooperation	1
Malaysia	Universiti Malaya	General Cooperation, Student Exchange	3
	University Kebangsaan Malaysia	General Cooperation	1
Philippines	University of the Philippines	General Cooperation	1
	De La Salle University	General Cooperation, Student Exchange	2
Singapore	National University of Singapore	General Cooperation, Student Exchange	4
	Nanyang Technological University	General Cooperation, Student Exchange	2
	Singapore Management University	General Cooperation, Student Exchange	2
Vietnam	Can Tho University	General Cooperation	1
	Vietnam National University – Hanoi	General Cooperation	1
China	Peking University	Establishment of Forum/Institute/Center	1
Japan	Chiba University	General Cooperation, Student Exchange	6
	Kanazawa University	General Cooperation, Student Exchange	2
	Keio University	General Cooperation, Research Collaboration, Student Exchange	5
	Kumamoto University	General Cooperation, Student Exchange	2

Japan	Kyoto University	General Cooperation, Student Exchange. Joint/Double Degree, Letter of Intent	6
	Nagasaki University	General Cooperation, Student Exchange	2
	Niigata University	General Cooperation, Student Exchange. Joint/Double Degree	5
	Okayama University	General Cooperation, Student Exchange	2
	Tokyo Institute of Technology	General Cooperation, Student Exchange	2
	Waseda University	General Cooperation, Student Exchange. Joint/Double Degree	6
South Korea	Chung-Ang University	General Cooperation	1
	Kyung Hee University	General Cooperation, Student Exchange	3
	Seoul National University	General Cooperation, Student Exchange	4

(OIA, 2021)

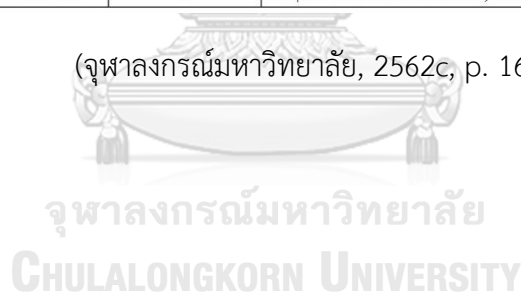
ทั้งนี้ หนึ่งในตัวชี้วัดที่สำคัญเกี่ยวกับความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยคือการเข้าร่วมการจัดอันดับโลกโดยสถาบันที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับในระดับสากล อาทิ Quacquarelli Symonds World Ranking System (QS) หรือ Time Higher Education World Ranking System (THE) ซึ่งใช้เกณฑ์ในการจัดอันดับจากหลายปัจจัยได้แก่ ความมีชื่อเสียงทางด้านวิชาการ (Academic Reputation) จำนวนนักศึกษาต่ออาจารย์ (Faculty/Student Ratio) การอ้างอิงผลงานวิชาการ (Citation per Faculty Ratio) ชื่อเสียงด้านการจ้างงาน (Employer Reputation) จำนวนบุคลากรต่างชาติ (International Faculty) และจำนวนนักศึกษาต่างชาติ (International Students) ซึ่งมีสัดส่วนของการคำนวณลดหลั่นลงมาตามลำดับ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562c, p. 159) เพราะการถูกจัดอยู่ในอันดับที่สูงหมายถึงมหาวิทยาลัยมีมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติโดยสามารถเทียบเคียงกับสถาบันการศึกษาชั้นนำอื่นๆในแง่ของหลักสูตรและวุฒิการศึกษาได้ (ชุตินา, 2562)

ในส่วนของบทบาทจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเวทีโลก จากการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกของสถาบัน QS World Ranking ปีค.ศ. 2020 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถูกจัดอยู่ในลำดับที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย มาเป็นระยะเวลา 7 ปี นับตั้งแต่ปีค.ศ. 2014 โดยอยู่ในลำดับที่ 45 ในเอเชีย และ 247 ของโลก ตามลำดับ ซึ่งหากจำแนกตามสาขาวิชาที่ติดอันดับโลกมีจำนวนทั้งสิ้น 23 สาขาวิชา ดังรายละเอียดตามตารางด้านล่าง

ตารางที่ 5 ตารางสรุปการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกแยกตามสาขาวิชาประจำปีพ.ศ. 2563

อันดับโลก	อันดับประเทศไทย	สาขาวิชา
51 – 100	1	Development Studies
101 – 150	1	Accounting & Finance
	1	Engineering Chemical
	1	Geography
	1	Politics & International Studies
151 – 200	1	Architecture & Built Environment
	1	Business & Management Studies
	1	Environmental Studies
	1	Law
	1	Linguistics
	1	Modern Languages
	1	Sociology
201 – 250	1	Chemistry
	1	Economics & Econometrics
	1	Engineering: Electrical & Electronic
	1	Engineering: Mechanical, Aeronautical & Manufacturing
	1	Materials Sciences
	2	Biological Sciences
	2	Medicine
251 – 300	1	Education
	1	Physics & Astronomy
301 – 350	1	Computer Science & Information System

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562c, p. 160)

บทที่ 3

พัฒนาการของเครือข่ายมหาวิทยาลัยและกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ

ในบทนี้ จะเป็นการวิเคราะห์พัฒนาการของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และความเชื่อมโยงกับความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยจะทำการเปรียบเทียบในเชิงนโยบายจากทัศนะของผู้บริหารและผลการดำเนินงานขององค์กรไปจนถึงการวิเคราะห์ปัจจัยเกื้อหนุนและอุปสรรคต่อการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นนานาชาติข้างต้น โดยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสำนักงานเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN) ประกอบกับข้อมูลที่ได้สืบค้นจากแหล่งอื่นๆ ภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายซึ่งผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงและหลอมรวมเป็นการบูรณาการในระดับภูมิภาค ซึ่งมีส่วนในการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยทั้งทางตรงและทางอ้อม

วิสัยทัศน์ผู้บริหาร แนวนโยบาย และทิศทางการดำเนินงานจากอดีตถึงปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ว่า ในการบริหารจัดการและการวางแผนดำเนินงานต่างๆ วิสัยทัศน์ของผู้บริหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดทิศทางขององค์กร เพราะผู้บริหารคือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและเป็นผู้ริเริ่ม หรือ อนุมัติโครงการรูปแบบต่างๆ เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนเองก็อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการอย่างเป็นลำดับขั้น ซึ่งในปัจจุบันมี รองศาสตราจารย์ นพ. สรนิติ ศีลธรรม ปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เป็นประธาน คณะกรรมการบริหาร (AUN Board of Trustees: AUN-BOT) โดยตำแหน่ง และมี ดร.ชลธิศ ธีระฐิติ จากภาควิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN Secretariat) ซึ่งดำรงตำแหน่งมาตั้งแต่ปีค.ศ. 2017

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาวิสัยทัศน์ของผู้บริหารผ่านการวิเคราะห์เอกสารต่างๆ อาทิ สารสนจากผู้บริหาร บันทึกคำกล่าวในโครงการและกิจกรรมต่างๆ ไปจนถึงบทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องควบคู่ไปกับการพิจารณาพันธกิจของ AUN ที่มีมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจะทำให้เห็นพัฒนาการของการดำเนินนโยบายที่ปรับเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคสมัย กล่าวคือ ในช่วงทศวรรษแรกของการดำเนินงาน (ค.ศ 1995-2005) เป็นช่วงเวลาแห่งการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายอุดมศึกษาภายในภูมิภาค ตามคำขวัญของ AUN ที่รองศาสตราจารย์ ดร. พิณิตี รตะนานุกูล ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในขณะนั้นกล่าวว่า “university network towards ASEAN solidarity” หรือ “เครือข่ายมหาวิทยาลัยสู่ความเป็นปึกแผ่นของอาเซียน” (Network, 2006, p. 2) โดยมีการเปิดรับ

สมาชิกเพิ่มเติม จาก 11 มหาวิทยาลัยในปี ค.ศ. 1995 มาเป็น 20 มหาวิทยาลัยในปี ค.ศ. 2006 มีการริเริ่มเครือข่ายเฉพาะด้านอาทิ AUN -QA ซึ่งเป็นความพยายามในการสร้างมาตรฐานทางการศึกษาของอาเซียนให้มีคุณภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเริ่มมีการสร้างความร่วมมือกับคู่เจรจาของอาเซียน (ASEAN Dialogue Partners) ในภูมิภาคเอเชีย และสหภาพยุโรป เกี่ยวกับทุนการศึกษาและการแลกเปลี่ยนรูปแบบต่างๆ

ในทศวรรษที่สองของการดำเนินงาน (ค.ศ. 2005-2015) AUN ยังคงให้ความสำคัญกับการขยายเครือข่ายสมาชิกจาก 20 มหาวิทยาลัยเป็น 30 มหาวิทยาลัยหรือ AUN30 ในปี ค.ศ. 2013 และยังมีการจัดตั้งเครือข่าย ASEAN+3 UNet ขึ้นในปี ค.ศ. 2012 ซึ่งเป็นการต่อยอดความร่วมมือระหว่าง AUN และประเทศคู่เจรจาของอาเซียน 3 ประเทศได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ที่มีพันธมิตรมหาวิทยาลัยกว่า 21 แห่งเข้าร่วม รวมเป็น 51 มหาวิทยาลัยที่มีสถานะเป็นสมาชิกหลัก นอกจากนี้ยังมีการริเริ่มเครือข่ายเฉพาะด้านใหม่ๆเพิ่มเติมอีกหลายสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง AUN ASEAN Credit Transfer System (AUN-ACTS) ในปีค.ศ. 2011 ซึ่งเป็นเวทีในการส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาคผ่านการแลกเปลี่ยนนิสิตและนักวิชาการ นอกจากนี้ยังมีโครงการที่ได้ขยายขอบข่ายของความร่วมมือออกไปนอกภูมิภาคอย่าง SHARE project ซึ่งเป็นโครงการแลกเปลี่ยนนิสิตที่ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรปและสามารถถ่ายโอนหน่วยกิตกลับมายังประเทศต้นทางได้ (Network, 2016a, p. 2) จะเห็นได้ว่าวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในขณะนั้นอย่าง รองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา คชเสนี ให้ความสำคัญกับนิสิต หรือ เยาวชน ในฐานะทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นผลผลิตอันมีค่าของสถาบันอุดมศึกษา ทำให้ช่วงระยะเวลานี้มีการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของนิสิตอาเซียนมากมายเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ และการเป็นพลเมืองโลก อาทิ AUN&ASEAN+3 Educational Forum & Young Speaker contest หรือ ASEAN+3 Youth Cultural Forum เป็นต้น

ในทศวรรษที่สามของการดำเนินงาน (ค.ศ. 2015-ปัจจุบัน) ยังคงต่อยอดแนวคิดในการปรับตัวเข้ากับโลกาภิวัตน์ และกระแสดการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาด้วยการอาศัยเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งของมหาวิทยาลัยสมาชิกที่สั่งสมมากกว่า 20 ปี และการขยายกลุ่มความร่วมมือเฉพาะด้านรูปแบบใหม่ๆเพิ่มเติมจนมีจำนวนทั้งสิ้นรวม 17 กลุ่ม ณ ปัจจุบัน ทั้งนี้ ดร.ชลธิศ ธีระฐิติ ผู้บริหารสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนได้จำแนกผลผลิตของการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน คือ End Outcome หรือ ผลผลิตสุดท้าย และ Intermediate Outcome หรือ ผลผลิตระหว่างทาง (Network, 2019, p. 6) ซึ่งผลผลิตสุดท้ายได้แก่ การพัฒนาศักยภาพ

ทางด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Capacities) การศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การใช้สารสนเทศในระบบอุดมศึกษา (ICT in Higher Education) การควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (Standards and Quality of Higher Education) การประสานความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม (University – Industry Collaboration) การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) และการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน (ASEAN Awareness) ในขณะที่ผลผลิตระหว่างทางที่ได้จากการดำเนินงาน ได้แก่ การแลกเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้ (Knowledge & Information Exchange) การแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลทางวิชาการ (Academic Resource Exchange) บริการวิชาการจากเครือข่ายเฉพาะด้าน (AUN Thematic Network) และ เลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN Secretariat) ทั้งนี้ ในช่วงปีค.ศ. 2020-ปัจจุบัน เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID19 ส่งผลให้ AUN ได้ออกมาตรการสนองตอบต่อวิกฤตการณ์ในครั้งนี้ด้วยการปรับเปลี่ยนรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ ทั้งค่ายเยาวชน การสัมมนาวิชาการ การตรวจประกันคุณภาพ หรือโครงการฝึกงานไปเป็นรูปแบบออนไลน์ ซึ่งถือเป็นมิติใหม่ของการบริหารจัดการและเป็นความท้าทายของผู้บริหาร ณ ปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า วิสัยทัศน์ และแนวนโยบายในการดำเนินงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนของผู้บริหารแต่ละยุคมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทโลก เริ่มจากเน้นการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและการบูรณาการเครือข่ายภายในภูมิภาคในทศวรรษแรก มาสู่การขยายขอบเขตของความร่วมมือออกไปภายนอกผ่านคู่เจรจาจากกลไกของอาเซียนที่มีอยู่เดิม และริเริ่มความร่วมมือเฉพาะด้านรูปแบบต่างๆ ในทศวรรษที่สอง โดยในทศวรรษที่สามก็ยังคงต่อยอดกลไกในการสร้างความร่วมมือเฉพาะด้านรูปแบบใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมโลกในปัจจุบันมากขึ้น แต่ยังคงให้ความสำคัญกับการสร้างมาตรฐานการศึกษาร่วมกันของสมาชิกผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกันคุณภาพหลักสูตร และสถานศึกษาที่เป็นระบบ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านโครงการสำหรับนิสิตนักศึกษาประเภทต่างๆ มากมาย แม้จะไม่ได้ขยายสมาชิกภาพถาวรเพิ่มขึ้นจากกลุ่ม AUN30 และ ASEAN+3 UNet หากแต่ยังคงขยายเครือข่ายของความร่วมมือระหว่างสถาบันในลักษณะของกลุ่มย่อย ๆ ที่แตกกิ่งก้านสาขาออกไปเกือบทั่วทุกทวีปบนโลก

ความเป็นนานาชาติและบทบาทในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของ AUN

ความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาในที่นี้นั้นมีสองความหมาย หนึ่งคือในฐานะที่เป็นความรู้ และ สองคือในฐานะที่เป็นเครื่องมือ โดยความเป็นนานาชาติในฐานะที่เป็นความรู้นั้นมีความเป็นสากลอยู่ในตัวอยู่แล้ว ยกตัวอย่างเช่น ศาสตร์แขนงต่างๆ อย่างคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ล้วนเป็น

ความรู้สากลของมนุษยชาติ มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้จึงมีความเป็นสากล อยู่ในตัวเอง พิจารณาจากต้นกำเนิดของมหาวิทยาลัยตั้งแต่ยุคกลางนั้นมหาวิทยาลัยก่อกำเนิดมาจากศาสนจักร ซึ่งนับถือพระเจ้าองค์เดียวกันและใช้ภาษาเดียวกันคือภาษาละติน จึงไม่มีการแบ่งแยก ความรู้กับปัจจัยทางด้านเขตแดน ในยุคถัดมามหาวิทยาลัยมีการยึดโยงเข้ากับความเป็นชาติ ทำให้เกิด มหาวิทยาลัยแห่งชาติและเกิดการแบ่งแยกตามพรมแดนของรัฐชาติเกิดขึ้น แต่ความรู้ที่สอนใน มหาวิทยาลัยก็ยังคงมีความเป็นสากล ส่วนในยุคปัจจุบันมีการเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยจำนวนมากในเชิงปริมาณ (Massified) เพื่อสอดรับกับจำนวนประชากรและพัฒนาการของรัฐ ทำให้ความเป็น นานาชาติกลับกลายเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมาถกเถียงอย่างกว้างขวาง ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้ไม่ได้ เป็นประเด็นแต่อย่างใดด้วยความเป็นสากลในตัวเองของความรู้ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

ในขณะที่ความเป็นนานาชาติในฐานะของเครื่องมือที่นิยมอยู่กับยุคสมัยของการแผ่ขยาย จำนวนของมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดการพัฒนามาตรฐานคุณภาพให้มีความเป็นสากลเพราะ มหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นใหม่หลายแห่งยังไม่มีมาตรฐานเทียบเท่ากับระดับสากล โดยอาจกล่าวได้ว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นมีความเป็นสากลตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเพราะมีที่มาจากการรวบรวมองค์ความรู้ จากผู้ก่อตั้งแขนงวิชาต่างๆที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ แต่ในปัจจุบันมีปัจจัยใหม่เข้ามาทำให้ ความเป็นนานาชาติซึ่งมหาวิทยาลัยมีอยู่แล้วต้องปรับตัวและพัฒนา ให้สอดรับกับความเชื่อมโยงต่างๆ ที่เพิ่มขึ้นมาอย่างมาก หนึ่งในปัจจัยที่สำคัญก็คือการจัดอันดับมหาวิทยาลัย (Ranking) โดยหนึ่งใน ตัวชี้วัดการจัดอันดับคือปัจจัยเกี่ยวกับความเป็นนานาชาติ ซึ่งมีนิยามและองค์ประกอบแตกต่างกันไป ตามเจ้าภาพในการจัดอันดับมหาวิทยาลัย ยกตัวอย่างเช่น ความมีชื่อเสียงทางด้านวิชาการ (Academic Reputation) จำนวนนักศึกษาต่ออาจารย์ (Faculty/Student Ratio) การอ้างอิงผลงาน วิชาการ (Citation per Faculty Ratio) ชื่อเสียงด้านการจ้างงาน (Employer Reputation) จำนวน บุคลากรต่างชาติ (International Faculty) และจำนวนนักศึกษาต่างชาติ (International Students) จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นความหมายชุดที่สามของความเป็นนานาชาติที่เพิ่งเกิดขึ้น ดังที่ Jane Knight (สิทธิพร, 2559) ได้ทำการวิเคราะห์เอาไว้ว่าความเป็นนานาชาติในแวดวงทางการศึกษานั้น เพิ่ง จะถูกพูดถึงเป็นอย่างมากตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมาเท่านั้น และเจ้าภาพรายใหญ่ใน การจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกอย่าง Times Higher Education หรือ QS World Ranking System ก็เพิ่งจะเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อต้นทศวรรษที่ 2000 ความหมายของความเป็นนานาชาติจึงมีความเป็นพล วัตรและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง

ทั้งนี้ หากพิจารณาผ่านงานศึกษาของ Stephanie Kim และคณะเกี่ยวกับสถานการณ์การแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาโลก (global competition in higher education) จะพบว่าในปัจจุบันมหาวิทยาลัยทุกแห่งต่างมุ่งที่จะบรรลุเป้าประสงค์ของการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก (world class university) จากการพยายามไต่อันดับตามเกณฑ์ที่เจ้าภาพของการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลก แต่ละแห่งกำหนดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยเกิดใหม่หรือมหาวิทยาลัยจากประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่สามารถบรรลุตามเป้าประสงค์ได้เพียงลำพัง จึงทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายของความร่วมมือในระดับภูมิภาคหรือเฉพาะกลุ่มขึ้นเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของการศึกษา ผ่านการใช้ระบบการประกันคุณภาพ (quality assurance) เพื่อให้ได้มาซึ่งมาตรฐานการศึกษาและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในระดับนโยบายทางด้านการศึกษาระหว่างประเทศมุ่งหมายหลักของการดำเนินนโยบายคือการเพิ่มจำนวนและการเข้าถึงมหาวิทยาลัย หากแต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นการควบคุมคุณภาพทั้งในระดับนิสิต และบุคลากร (Kim, 2012, p. 13) โดยประเด็นทางด้านความเป็นนานาชาตินั้นถือเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักของระบบการจัดอันดับมหาวิทยาลัยแทบทุกสำนักในปัจจุบัน

จึงอาจกล่าวได้ว่าความเป็นนานาชาติทั้งสามความหมายมีประโยชน์แตกต่างกันไปคนละด้านในการพัฒนามหาวิทยาลัย โดย AUN มีบทบาททางอ้อมในการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยต่างๆที่เป็นสมาชิกจะเลือกใช้เวทีของ AUN ในการพัฒนาด้านความเป็นนานาชาติของตนเอง ภารกิจหลักของ AUN คือการสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในลักษณะข้ามประเทศ (Cross Border Cooperation) โดยเน้นเฉพาะมหาวิทยาลัยชั้นนำในอาเซียนเท่านั้น เพราะจำนวนมหาวิทยาลัยในอาเซียนปัจจุบันมีอยู่ถึง 7500 – 8000 แห่ง ในขณะที่ AUN มีสมาชิกหลัก 30 แห่งสมาชิกสภทบอีกราว 200 แห่ง เวทีของ AUN จึงมีขนาดเล็กมากเมื่อเทียบกับจำนวนมหาวิทยาลัย แต่ AUN มีสถานะเป็นผู้นำ (Pilot) ในการพัฒนาการอุดมศึกษาในภูมิภาคในทุกๆด้านและพร้อมที่จะแบ่งปันให้กับมหาวิทยาลัยในภูมิภาคทุกๆแห่ง อาทิ ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา หรือ การพัฒนาหลักสูตร Human Rights Education ทำให้ AUN สามารถสะท้อนนิยามของความเป็นนานาชาติได้อย่างแท้จริง เพราะมีการใช้องค์ความรู้ที่เป็นสากล และมีใช้ความเป็นนานาชาติในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆจากมหาวิทยาลัยผ่านความร่วมมือระหว่างกัน โดยเป็นองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยชั้นนำที่มีบุคลากรคุณภาพในแวดวงวิชาการ ทำให้ผลงานที่ผลิตออกมาล้วนมีคุณภาพทางวิชาการสูง ซึ่งเป็นหน้าที่ของ AUN ในการควบคุมคุณภาพผ่านกลไกการจัดการรูปแบบต่างๆที่พัฒนาขึ้น

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแนวนโยบายด้านความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับแนวนโยบายในการดำเนินงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนจะพบว่ามีความสอดคล้องต้องกันอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความต้องการที่จะพัฒนาเพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นมหาวิทยาลัยแห่งชาติในระดับโลก (World Class National University) ภายใต้กรอบแนวคิดในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของอุดมศึกษาและความพร้อมด้านอาเซียน (ASEAN Readiness, Stakeholder Collaboration and University Network) ดังที่ปรากฏในแผนยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะ 15 ปี พ.ศ. 2555 – 2570 (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562a, p. 17) ในขณะเดียวกันเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ก็มีพันธกิจในการดำเนินงานเพื่อเป็นเวทีของการพัฒนานโยบายทางการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาภายในภูมิภาคที่มีอยู่แล้ว ไปจนถึงส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือรูปแบบใหม่ๆระหว่างกันของประเทศสมาชิก (Network, 2019, p. 30) จึงกล่าวได้ว่าเครือข่ายความร่วมมือ (Networking) และการบูรณาการภายในภูมิภาค (Regional Integration) เป็นแก่นสารในการดำเนินนโยบายร่วมกัน

หากพิจารณาเพิ่มเติมในรายละเอียดที่ปรากฏอยู่ในเอกสาร AUN Strategic Focus 2017-2021 (Dhirathiti, 2017) ที่จัดทำโดย ดร.ชลธิศ ธีระรัฐดี ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยนานาชาติ ซึ่งถือเป็นแผนการดำเนินงานในระยะเวลา 5 ปีของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนจะพบว่า AUN ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานใน 5 ประเด็นสำคัญด้วยกัน คือ 1. การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน (Advancement in Curriculum and Learning Approach) โดยการบริการข้อมูลและการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมให้แก่คณาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องผ่านเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้านและพันธมิตร 2. การประกันคุณภาพ (AUN-QA) เพื่อควบคุมมาตรฐานการศึกษาของสมาชิกให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรม การตรวจประกันคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับนานาชาติ 3. การพัฒนาศักยภาพและประสบการณ์ของนิสิต (Student Skill Enhancement, Exposure and Experience) ผ่านโครงการแลกเปลี่ยนทั้งระยะสั้นและระยะยาวจากเครือข่ายเฉพาะด้าน ไปจนถึงงานสัมมนาระดับนานาชาติต่างๆ 4. การผสมผสานความร่วมมือทางด้านงานวิจัย (Research Collaboration) และ 5. การเป็นเวทีสำหรับการสร้างเครือข่ายอุดมศึกษา (University Network Platforms) ซึ่งถือเป็นด้านที่ AUN สามารถบริหารจัดการได้ดีและมีผลสัมฤทธิ์สูง จากการเป็นผู้ริเริ่มและเป็นเจ้าภาพของการประชุมระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติต่างๆตลอดทั้งปีเฉลี่ย 41 โครงการ 128 งานสัมมนา ต่อปี

ในขณะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็มีการดำเนินนโยบายที่สนับสนุนความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยผ่านรูปแบบของโครงการและกิจกรรมต่างๆ ดังที่ได้นำเสนอไปในบทที่ 2 โดยได้รับการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลาง อาทิ การสนับสนุนการจัดประชุมวิชาการนานาชาติ และการสร้างเครือข่ายทางวิชาการ การสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับนิสิตต่างชาติให้มาศึกษายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยในงบประมาณปีพ.ศ. 2562 มีนิสิตต่างชาติ 428 คน ได้รับการจัดสรรทุน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562c, p. 30) นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนทางด้านการแลกเปลี่ยนนิสิต ทั้งระยะสั้นและระยะยาวในต่างประเทศ การสนับสนุนทุนสำหรับคณาจารย์ในการศึกษาต่อ และการสนับสนุนให้เกิดการตีพิมพ์ผลงานวิชาการในวารสารต่างๆ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติทางด้านการศึกษานี้ เป็นความพยายามของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่จะยกอันดับตามตัวชี้วัดของสถาบันการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกอย่าง QS World Ranking ซึ่งสะท้อนบทบาทของจุฬาในการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศไทย และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับสมาชิก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนอกจากจะเป็นสมาชิกก่อตั้งของ AUN แล้ว ยังให้พื้นที่ในการตั้งสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการดำเนินงานเพราะตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นชุมชน (Hub) ทางด้านการอุดมศึกษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาอย่างยาวนาน และยังเป็นที่ตั้งขององค์กรระหว่างประเทศหลากหลายแห่ง อาทิ SEAMEO UNESCO ฯลฯ นอกจากนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังสนับสนุนทางด้านบุคลากรให้กับ AUN โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ทั้งนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังมีความพยายามอย่างยิ่งในการส่งบุคลากรทั้งสายวิชาการ และสายสนับสนุนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของ AUN อย่างเต็มที่และสม่ำเสมอตลอดระยะเวลากว่า 26 ปี นับตั้งแต่ก่อตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนเป็นต้นมา

ในทางกลับกัน AUN ก็มีบทบาทในการสนับสนุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยภายใต้กรอบ (Scope) ของอาเซียนโดยเฉพาะซึ่งทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีตัวเลือกในการดำเนินงานและสร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยภายในอาเซียนมากขึ้น โดยความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะหลักๆคือ ความร่วมมือแบบทวิภาคี (Bilateral Cooperation) ที่มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งดำเนินการติดต่อกันเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัย และสามารถกระทำการได้อย่างรวดเร็ว แต่สิ่งที่มหาวิทยาลัยไม่ถนัดคือการบริหารจัดการความร่วมมือในแบบพหุภาคี (Multi-Lateral Cooperation) AUN จึงมีบทบาทสำคัญในการ

สนับสนุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นประตู (Gateway) เชื่อมประสานความร่วมมือระหว่าง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ ในลักษณะของเวทีระดับภูมิภาค (Regional Platform) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือเฉพาะด้านต่างๆกับมหาวิทยาลัยเฉพาะกลุ่ม (Selected Cooperation) ทั้งนี้ ตัวอย่างกิจกรรมที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเข้าร่วมสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับคือ 1. ระดับเจ้าภาพถาวรของความร่วมมือเฉพาะด้าน (Thematic Network) ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับเป็นเจ้าภาพถาวรถึง 2 จาก 17 ด้าน จึงอาจกล่าวได้ว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก้าวออกมาจากความร่วมมือแบบทวิภาคีซึ่งเป็นความคุ้นชินรูปแบบเดิมของมหาวิทยาลัย มาเป็นความร่วมมือแบบพหุภาคี ซึ่งเสมือนว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทำหน้าที่เป็นองค์กรระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค (Regional Organization) ด้วยตนเอง 2. ระดับเจ้าภาพชั่วคราว อาทิงานสัมมนาวิชาการนานาชาติและกิจกรรมนิสิตอาเซียนรูปแบบต่างๆ ซึ่งหมุนเวียนกันไปตามมหาวิทยาลัยสมาชิก และ 3. ระดับผู้เข้าร่วม อาทิ การส่งบุคลากรเข้าร่วมโครงการต่างๆ เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า AUN ทำหน้าที่เสมือนเป็นประตูบานแรกในการส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการให้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยภายใต้กรอบของอาเซียนเป็นหลัก ในฐานะที่เป็นองค์กรระหว่างประเทศระดับภูมิภาคที่ก่อตั้งขึ้นโดยตรงและเป็นส่วนหนึ่งของสมาคมประชาชาติแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน AUN จึงสามารถสนับสนุนและมอบโอกาสต่างๆให้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ในลักษณะที่เป็นทางการ (Officially)

จึงอาจกล่าวได้ว่าเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน หรือ AUN มีภารกิจหลักในการเป็นสื่อกลางหรือเวที (Platform) ในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกผ่านกลไกที่สร้างขึ้นเองภายในภูมิภาคเพื่ออำนวยความสะดวก (facilitate) และเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งในระดับสถาบัน (Institutional) และ ความสัมพันธ์ในระดับปัจเจก (people-to-people) เข้าไว้ด้วยกัน ผ่านรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการประชุม สัมมนาวิชาการทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ ซึ่งในระดับนโยบายหรือระดับผู้บริหารที่มีอำนาจในการตัดสินใจ AUN มีการจัด AUN Rectors' Meeting ASEAN+3 Rectors' Conference และ ASEAN+3 Head of International Relations Meeting ขึ้นเพื่อเป็นจุดเริ่มต้น (Initiative) ของการพบปะพูดคุยและต่อยอดความร่วมมือทั้งในระดับทวิภาคีระหว่างสถาบันและระดับพหุภาคีในภูมิภาค โดยเป็นเวทีของผู้บริหารจากมหาวิทยาลัยสมาชิกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และคิดค้นนวัตกรรมความร่วมมือรูปแบบใหม่ๆที่สามารถพัฒนาเป็นเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้าน (AUN Thematic Network) ต่อไป ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงบทบาทของ AUN ในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับสถาบันการศึกษาต่างๆทั้งที่เป็น

สมาชิก AUN30 และ ASEAN+3 UNet สามารถวิเคราะห์ได้จากตัวเลขทางสถิติของจำนวนข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ หรือ MoU ระหว่างสถาบันที่ปรากฏดังตารางสรุปในบทที่ 2 ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจำนวน MoU กับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศรวมทั้งสิ้น 937 ฉบับ โดย 70 ฉบับ หรือคิดเป็น 7.47% ของจำนวน MoU มาจากความร่วมมือระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสมาชิก AUN30 และ ASEAN+3 UNet ซึ่งคิดเป็น 14.37% จากจำนวน MoU 487 ฉบับที่กระทำกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยในทวีปเอเชีย

นอกจากนี้ AUN ยังมีบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือและสร้างเครือข่ายในระดับปัจเจก (people-to-people) ก็คือโครงการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาในรูปแบบต่างๆที่ AUN ริเริ่ม ไม่ว่าจะเป็น AUN and ASEAN+3 Educational Forum and Young Speakers' Contest หรือ ASEAN Youth Cultural Forum หรือ ASEAN Student Leaders Forum ซึ่งทั้งสามโครงการในข้างต้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยล้วนเคยเป็นเจ้าภาพ และส่งนิสิตเข้าร่วมเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ยังมีนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับทุนการศึกษา และเข้าร่วมการแลกเปลี่ยนทั้งระยะสั้นและระยะยาวจากโครงการและกิจกรรมของทาง AUN เป็นประจำทุกปี อาทิ ทุน China – AUN Scholarship หรือ AUN-SUN/SIXERS Student Mobility Programme เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสร้างเครือข่ายระดับบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรสายวิชาการ ผ่านเครือข่ายเฉพาะด้านอย่าง AUN/SEED-Net ที่เป็นหนึ่งในสองเครือข่ายเฉพาะด้านที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารจัดการ โดยเป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิก AUN และมหาวิทยาลัยจากประเทศคู่เจรจาที่สำคัญของอาเซียนอย่างประเทศญี่ปุ่นซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากรัฐบาล AUN/SEED-Net นอกจากนี้จะเป็นเครือข่ายความร่วมมือในระดับสถาบันเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล และทรัพยากร (resource sharing) ทางด้านวิชาการแล้ว ยังเป็นการสร้างเครือข่ายในระดับปัจเจกผ่านการสนับสนุนทุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้แก่บุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยสมาชิกให้ไปศึกษาต่อยังมหาวิทยาลัยปลายทาง (Network, 2016b, pp. 84-93) เกิดเป็นชุมชนของคณาจารย์และนักวิจัยกว่า 1,000 คน ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองผ่านกลไกสนับสนุนที่มาจากเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน

ทั้งนี้ หากพิจารณาข้อมูลจากการบริหารจัดการองค์กรของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน อาจกล่าวได้ว่ามีปัจจัยที่เกื้อหนุนการดำเนินงานอยู่หลายประการด้วยกัน กล่าวคือ AUN ดำเนินกิจการภายใต้ร่มใหญ่อย่าง ASEAN Secretariat (ASEC) ซึ่งต้องรายงานผลการดำเนินงานโดยตรงแก่ที่ประชุมของสำนักเลขาธิการอาเซียนเป็นประจำทุกปี ในขณะที่เดียวกันก็อยู่ภายใต้การสนับสนุนของ

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ของประเทศไทย และยังอยู่ภายใต้การดูแลของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้การสนับสนุนทางด้านสถานที่ตั้ง และบุคลากรระดับบริหาร นอกจากนี้ AUN ยังได้รับปัจจัยเชิงบวกสำคัญอีกประการก็คือความเข้าใจของรัฐบาลไทยในการให้อิสระต่อการบริหารจัดการตนเองแก่ AUN มาตั้งแต่ยุคก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1995 โดยคณะรัฐมนตรีมีคำสั่งให้ AUN เป็นองค์กรที่มีความคล่องตัวสูง จึงเป็นผลทำให้ผู้บริหารของ AUN สามารถจัดจ้างบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาทำงานในสำนักงานเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนได้ นอกจากนี้ รัฐบาลไทยยังให้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของ AUN เป็นจำนวนเงินกว่า 10 ล้านบาทต่อปี และให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน การให้อิสระในการบริหารจัดการที่ไม่ถูกจำกัดอยู่ภายใต้การดำเนินงานในระบอบราชการไทยแม้จะได้รับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณโดยตรง จึงทำให้ AUN มีลักษณะการดำเนินงานแบบรายโครงการ (Project Based) ที่แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นรายคนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ ไม่ใช่งานในลักษณะของงานประจำ (Routine) อย่างในระบอบราชการ จึงทำให้ AUN ต้องมีการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ในแง่ของการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม หรือชื่อเดิมคือกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือ stakeholder หลักจากการสนับสนุนทางด้านงบประมาณ ก็กล่าวได้ว่ามีความสอดคล้องต้องกันในระดับนโยบาย กล่าวคือหากพิจารณาจากกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (2551-2565) และแผนยุทธศาสตร์อาเซียนด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2558-2562) จะพบว่าเอกสารทั้งสองฉบับระบุถึงความจำเป็นของรัฐบาลไทยในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายของมหาวิทยาลัยในภูมิภาคอาเซียน เพื่อการพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์อันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรมโดยรวมของภูมิภาค AUN ในฐานะองค์กรทางการศึกษาอย่างเป็นทางการของอาเซียนจึงเป็นตัวแสดงหลักในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนผ่านโครงการและกิจกรรมต่างๆ ไปจนถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์และสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในภูมิภาคอีกด้วย

ในทางกลับกันอุปสรรคสำคัญของ AUN คืออุปสรรคด้านงบประมาณสนับสนุนที่หากเปรียบเทียบกับจำนวนโครงการต่างๆ ที่สามารถผลิตออกมานั้นมีตัวเลขที่น้อยมาก เพราะ AUN ได้รับการสนับสนุนเพียงแค่งบประมาณในการบริหารงานภายในสำนักงานจากรัฐบาลไทยแค่เพียงแหล่งเดียวเท่านั้น หากแต่ค่าดำเนินงาน กิจกรรม และโครงการต่างๆ ผู้บริหารเครือข่ายมหาวิทยาลัย

อาเซียนจำเป็นที่จะต้องดำเนินการด้วยตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วกิจกรรมต่างๆของ AUN จะอาศัยระบบการลงขันกันระหว่างมหาวิทยาลัยสมาชิก (Cost Sharing) ผสมกับการของบประมาณทางการเงิน (Financial Support) จากหน่วยงานระหว่างประเทศต่างๆ อาทิ ADB หรือรัฐบาลของประเทศต่างๆทั่วโลก ทำให้ในบางโครงการหรือบางกิจกรรมอาจเกิดความล่าช้าทางด้านงบประมาณซึ่งกระทบต่อการดำเนินในภาพรวม

อนึ่ง จากการวิเคราะห์พัฒนาการของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในข้างต้นจะเห็นได้ว่าเครือข่ายมหาวิทยาลัยมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการบูรณาการภายในภูมิภาค ซึ่งส่งเสริมกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ AUN เป็นเครือข่ายที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศภายในภูมิภาคเดียวกันภายใต้ข้อตกลงต่างๆร่วมกัน เช่นการแลกเปลี่ยนนักศึกษาหรือหลักสูตรการสอนเพื่อสร้างจุดแข็งและมาตรฐานทางการศึกษาร่วมกัน หรือที่ Sugimura (วรชัย, 2559) เรียกว่า Multi-layered Nature of Regional Networks แต่ถึงกระนั้น AUN ก็มีการขยายความร่วมมือไปยังภายนอกภูมิภาคโดยริเริ่มจากกลไกที่มีอยู่แล้วในอาเซียนอย่างประเทศคู่เจรจาต่างๆ อาทิ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี หรือคู่เจรจาที่มีสถานภาพเป็นองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ อาทิ UNDP เพื่อการเชื่อมโยงข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และยกระดับมาตรฐานทางการศึกษาให้ทัดเทียมกับภูมิภาคอื่นๆ โดยกระทำผ่านการสร้างเครือข่ายเฉพาะด้าน อันเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานของ AUN โดยเป็นนวัตกรรมความร่วมมือที่มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพเพราะสามารถตอบสนองได้ตรงจุดและยังสะท้อนภาพของการบูรณาการภายในภูมิภาคได้อย่างเด่นชัด ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ต่อยอดประเด็นข้างต้นในบทถัดไป

บทที่ 4

บูรณาการภายในภูมิภาค และภาพสะท้อนของความเป็นนานาชาติด้านการศึกษา

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3 ว่าการสร้างเครือข่ายคือหัวใจสำคัญที่ทำให้เกิดการบูรณาการภายในภูมิภาค โดย AUN นั้นถือได้ว่าเป็นตัวตน (Entity) หนึ่งของอาเซียนทางด้านการศึกษาเพราะได้รับการรับรองและฉันทามติร่วมจากทุกประเทศสมาชิกอาเซียนถึงความจำเป็นในการก่อตั้งผ่านที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 เมื่อปี ค.ศ. 1992 จนนำมาสู่การก่อตั้งอย่างเป็นทางการพร้อมการลงนามในกฎบัตรโดยรัฐมนตรีอาเซียนเมื่อปี ค.ศ. 1995 (Network, 2019, p. 10) ทั้งนี้หากพิจารณาถึงความ เป็นเครือข่ายของ AUN ตามแนวคิดของ Hanson (วรชัย, 2559) ที่กล่าวว่าเครือข่ายเป็นรูปแบบของการทำงานในลักษณะของการประสานกันในแนวราบระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างมีเป้าหมาย มีโครงการและกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ มีการสร้างกลุ่มผู้นำให้เกิดขึ้นก่อนอาทิ คณะกรรมการกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถ และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา จนกระทั่งนำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มเข้าด้วยกัน

ซึ่งนิยามข้างต้นนั้นมีความสอดคล้องกับการดำเนินงานของ AUN อย่างมาก เพราะ AUN เกิดขึ้นด้วยเป้าประสงค์เดียวกันที่จะพัฒนาและยกระดับมาตรฐานทางด้านการอุดมศึกษาของภูมิภาค โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มของมหาวิทยาลัยชั้นนำในอาเซียน 11 แห่ง และค่อยๆขยายเครือข่ายสมาชิกเพิ่มขึ้น มีการริเริ่มโครงการละกิจกรรมความร่วมมือระหว่างกันมากมาย นอกจากนี้ยังมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้าน (AUN Thematic Network) ที่สามารถขยายขอบเขตของความร่วมมือออกไปไกลนอกภูมิภาค และยังสะท้อนการบูรณาการภายในภูมิภาคได้อย่างเด่นชัดผ่านรูปแบบกิจกรรมต่างๆที่ดำเนินร่วมกัน (Collaboration) ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางด้านวิชาการหรือกิจกรรมทางด้านนิสิตนักศึกษา โดยมีการสอดแทรกความรู้สึกเป็นชุมชนอาเซียน (ASEAN community) เข้าไปในทุกๆกิจกรรม โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาและเยาวชน (สลิตา, 2553)

AUN-OA จุดเริ่มต้นของการบูรณาการภายในภูมิภาคจากเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน

การบูรณาการภายในภูมิภาคอันดับแรกสุดที่เป็นผลสัมฤทธิ์ของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนก็คือการจัดทำระบบประกันคุณภาพการศึกษา (AUN Quality Assurance) หรือ AUN-QA ซึ่งเป็นเครือข่ายเฉพาะด้าน(AUN Thematic Network) ลำดับแรกสุดของ AUN ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1998 โดยเป็นการรวมกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญในการยกระดับมาตรฐานการศึกษาภายในภูมิภาคให้ เป็นไปในระนาบเดียวกัน ผ่านกลไกและเครื่องมือที่เป็นนวัตกรรมของอาเซียนเอง ทั้งนี้ AUN-QA แบ่ง

รูปแบบของการดำเนินงานออกเป็น 4 ประเภทได้แก่ 1. AUN-QA Programme Assessments หรือการตรวจประกันคุณภาพระดับหลักสูตร 2. AUN-QA Institutional Assessments หรือการตรวจประกันคุณภาพระดับสถาบัน 3. AUN-QA Assessor Trainings หรือหลักสูตรการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายใต้การดูแลของทีมงาน Chief Quality Officers (CQOs) ที่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัยสมาชิก ซึ่งในปัจจุบัน AUN-QA ประกอบด้วยสมาชิกหลัก AUN30 และสมาชิกสมทบจากมหาวิทยาลัยในภูมิภาคอีกกว่า 100 แห่ง

AUN-QA แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการยกระดับมาตรฐานการศึกษาของสมาชิกผ่านการบูรณาการในระดับภูมิภาคภายใต้ระบบการประกันคุณภาพรูปแบบเดียวกัน โดยมีการจัดทำคู่มือ AUN – QA Guideline และ AUN – QA Implement Manual เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรบนมาตรฐานเดียวกัน ไปจนถึงการจัดการฝึกอบรมที่แบ่งออกเป็น 4 ระดับตามเกณฑ์ของการเรียนรู้ได้แก่ Tier 1 การฝึกอบรมระดับเริ่มต้นสำหรับบุคลากรผู้รับผิดชอบงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับระบบมาตรฐานการศึกษาของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน Tier 2 การอบรมระดับกลางที่เป็นการต่อยอดความรู้ด้วยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจริง Tier 3 การอบรมระดับสูงสำหรับบุคลากรที่ผ่านการอบรมในระดับก่อนหน้าและต้องการต่อยอดความรู้ไปปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาในระดับสถาบัน และ OBE Training Workshop หรือการอบรมเกี่ยวกับการใช้ผลการเรียนรู้เป็นพื้นฐาน 4. AUN-QA International Conference หรือการจัดประชุมระดับนานาชาติทางด้านการประกันคุณภาพการศึกษา (Network, 2019) ที่มีผู้เข้าร่วมจากทั้งมหาวิทยาลัยสมาชิกไปจนถึงพันธมิตรจากองค์กรและสถาบันอุดมศึกษาภายนอก อาทิ European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) Cambridge Assessment English และ Universitat Potsdam เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาปรับปรุงระบบการประกันคุณภาพให้มีความเป็นสากลอยู่เสมอ

จากตัวเลขทางสถิติของจำนวนสมาชิก AUN-QA ที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกๆปีสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับในมาตรฐานการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของ AUN ในระดับภูมิภาค โดยได้รับการยอมรับจากกระทรวงศึกษาธิการทั้งในประเทศไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม (Network, 2016b, p. 36) เพื่อใช้เป็นแม่แบบในตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและสถาบันอุดมศึกษา ซึ่ง AUN มีเป้าประสงค์ในการขยายการยอมรับออกไปสู่ประเทศคู่เจรจาอย่าง จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และสหภาพยุโรปผ่านโครงการความร่วมมือระหว่างกัน อาทิ EU-SHARE programme

AUN-ACTS ความพยายามของการบูรณาการภายในภูมิภาคเพื่อความเป็นสากลของนิสิตอาเซียน

ตัวอย่างของการบูรณาการภายในภูมิภาคที่มีความโดดเด่นอีกอย่างหนึ่งก็คือ AUN มีความพยายามในการจัดทำระบบการถ่ายโอนหน่วยกิต The ASEAN Credit Transfer System (ACTS) ซึ่งริเริ่มขึ้นเมื่อปีค.ศ. 2009 เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนิสิต (Student Mobility) ภายในภูมิภาคที่มีระบบการนับหน่วยกิตแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ (Secretariat, 2014) โดยนิสิตที่แลกเปลี่ยนผ่านเครือข่ายมหาวิทยาลัยสมาชิกของ AUN จะได้รับการอำนวยความสะดวกและการรับรองในเรื่องของการถ่ายโอนหน่วยกิตจากมหาวิทยาลัยต้นทางและมหาวิทยาลัยปลายทางโดยมี AUN-ACTS Steering Committee เป็นผู้ดูแล ทั้งนี้ระบบการถ่ายโอนหน่วยกิตของ AUN กำลังได้รับการพัฒนาต่อยอดเพื่อใช้กับเครือข่ายมหาวิทยาลัยสมาชิกนอกภูมิภาคอาเซียน โดยประเทศคู่เจรจาอย่างญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกที่พิจารณาตอบรับระบบการถ่ายโอนหน่วยกิตของ AUN ภายใต้โครงการ “Re-inventing Japan Project” ในปีค.ศ.2014 (Secretariat, 2014) กล่าวได้ว่า AUN-ACTS เป็นการบูรณาการเพื่อสร้างกลไกในการอำนวยความสะดวกโดยมีนิสิต นักศึกษาอาเซียนเป็นศูนย์กลาง (student-centered) และมีการสนับสนุนทางด้านทุนการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นนานาชาติผ่านการแลกเปลี่ยนภายใต้โครงการ AUN-ACTS Study Awards ซึ่งได้รับฉันทามติร่วมจากที่ประชุม “The 2nd AUN Rectors’ Meeting” ณ ประเทศมาเลเซียเมื่อปีค.ศ. 2010 โดยสมาชิก AUN จะสนับสนุนทุนเต็มจำนวนสำหรับนิสิตแลกเปลี่ยนประเภท Outbound ที่ไปแลกเปลี่ยนยังมหาวิทยาลัยปลายทางซึ่งเป็นสมาชิก AUN โดยทุนในลักษณะนี้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายในทุกๆด้านและจะต้องจัดสรรเป็นจำนวน 5 ทุนต่อปี (Secretariat, 2014) ทั้งนี้การแลกเปลี่ยนภายใต้ AUN-ACTS ได้ทำให้เกิดชุมชนของนิสิตนักศึกษาแลกเปลี่ยน ซึ่งจากสถิติในปีค.ศ. 2011-2016 มีจำนวนนิสิตสมัครเข้าร่วมโครงการถึง 1,823 คน โดยได้รับการตอบรับและจัดสรรทุนเป็นจำนวน 624 คน (Network, 2016b, pp. 135-136)

AUNILo การยกระดับมาตรฐานของห้องสมุดสู่การบูรณาการภายในภูมิภาค

อีกหนึ่งตัวอย่างของการบูรณาการภายในภูมิภาคที่สำคัญ ซึ่งเป็นผลผลิตจากเครือข่ายเฉพาะด้านของ AUN ก็คือการจัดตั้งเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยอาเซียน หรือ AUNILo ที่แรกเริ่มเดิมทีเป็นความพยายามที่จะเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อสร้างห้องสมุดออนไลน์สำหรับมหาวิทยาลัยสมาชิกภายใต้ชื่อ ASEAN University Network Inter-Library Online (AUNILo) เมื่อปีค.ศ. 2004 หากแต่ได้มีการปรับปรุงและยกระดับขึ้นเป็นเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยอาเซียน (Libraries of ASEAN University Network) ในปีค.ศ. 2013 โดยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการประสานความร่วมมือระดับ

ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยในภูมิภาค และเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและทรัพยากร (resource sharing) ระหว่างกัน ทั้งนี้ AUNILO มีการจัดประชุมสัมมนาทางด้านการจัดการห้องสมุดมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่องในทุกๆปี และยังมีจัดการฝึกอบรมสำหรับบุคลากรห้องสมุดเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศรูปแบบใหม่ๆ อีกทั้งยังมีการตรวจประกันคุณภาพของการบริหารจัดการห้องสมุด ซึ่งสร้างมาตรฐานสำหรับห้องสมุดของมหาวิทยาลัยสมาชิกให้เป็นระดับเดียวกัน (Network, 2016b, pp. 95-107) ทั้งนี้ ผลงานที่มีความโดดเด่นอีกประการหนึ่งของ AUNILO ก็คือการเชื่อมโยงคลังปัญญา (Intellectual Repository) ของมหาวิทยาลัยสมาชิก โดยมีการจัดทำระบบฐานข้อมูล AUNILO Institutional Repositories เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับคณาจารย์และนักวิจัยในการสืบค้นข้อมูลแบบรวมศูนย์ โดยคลังปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (CUIR) เป็นหนึ่งในฐานข้อมูลจากมหาวิทยาลัยไทยที่เข้าร่วมกับระบบการสืบค้นข้อมูลนี้เช่นเดียวกัน

ASEAN Cyber University โครงการพัฒนาศักยภาพสู่มาตรฐานด้านไซเบอร์ในภูมิภาค

ตัวอย่างถัดไปที่ผู้วิจัยหยิบยกมาวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับการบูรณาการภายในภูมิภาคที่เป็นผลงานของ AUN คือโครงการ ASEAN Cyber University อันเป็นโครงการที่ AUN กระทำร่วมกับประเทศคูเวตที่สำคัญอย่างเกาหลีใต้ ซึ่งริเริ่มโดย ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ อดีตเลขาธิการอาเซียนใน ณ ที่ประชุม the 20th Anniversary of ASEAN-the Republic of Korea (ROK) เมื่อปีค.ศ. 2009 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจากประเทศเกาหลีใต้เพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้กับมหาวิทยาลัยสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดช่องว่างทางด้านเทคโนโลยีของประเทศในกลุ่ม CLMV ให้มีความทัดเทียมกับประเทศอื่นๆในภูมิภาค (Network, 2016b, p. 62) นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในระดับปัจเจก (people-to-people) ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจัดทำระบบ e-Learning ภายใต้การกำกับดูแลของผู้เชี่ยวชาญจากประเทศเกาหลี ASEAN Cyber University สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการยกระดับมาตรฐานทางด้านไซเบอร์ของอาเซียนให้ทัดเทียมกับสากล จากการดึงเอาผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้นำทางด้านเทคโนโลยีที่ได้รับการยอมรับในระดับโลกอย่างประเทศเกาหลีมาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทางด้านการศึกษาในภูมิภาคเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ โดยหนึ่งในข้อตกลงของความร่วมมือข้างต้นนี้คือ AUN จะเป็นผู้พัฒนาหลักสูตร e-Learning ทางด้านอาเซียนศึกษาเพื่อใช้สำหรับการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน (ASEAN Awareness) ให้แก่นิสิตและประชาชนทั่วไป (Network, 2016b, p. 64)

Tuning Asia – South East (TA-SE) การบูรณาการที่ก้าวข้ามขีดจำกัดของภูมิภาค

ตัวอย่างสุดท้ายที่ผู้วิจัยหยิบยกมาก็คือโครงการ Tuning Asia – South East (TA-SE) ซึ่งเป็นโครงการย่อยภายใต้การสนับสนุนของโครงการ Erasmus+ จากสหภาพยุโรป ที่มีเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนและ University of Deusto ประเทศสเปนเป็นเจ้าภาพร่วม โดยตัวโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภูมิภาคยุโรป ใน 3 สาขาวิชาเฉพาะได้แก่ ศึกษาศาสตร์ วิศวกรรมโยธา และแพทยศาสตร์ ด้วยการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันภายใต้มาตรฐานสากลและระเบียบวิธีเฉพาะของโครงการ (Tuning Methodology) ซึ่งใช้ใน 130 ประเทศทั่วโลก ทั้งนี้ โครงการ TA-SE ได้รวบรวมผู้เชี่ยวชาญจาก 23 สถาบันอุดมศึกษาใน 7 ประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อเป็นที่ปรึกษาและผู้ดูแลการฝึกอบรมในการพัฒนาหลักสูตรแก่บุคลากรจากมหาวิทยาลัยสมาชิก (TA-SE, 2019, pp. 9-12) จะเห็นได้ว่าโครงการ TA-SE นั้นเป็นการบูรณาการในลักษณะข้ามภูมิภาค และไม่ได้มีรากฐานมาจากอาเซียน หรือ AUN โดยตรง หากแต่เป็นการผสมผสานความร่วมมือโดยการรับเอาแนวคิดและระเบียบวิธีในการพัฒนาหลักสูตรมาจากมหาวิทยาลัยในยุโรปซึ่งได้รับการยอมรับในระดับสากล โดยมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาเฉพาะเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรตามแบบฉบับสากลให้กับบุคลากรในระดับปฏิบัติการอีกทอดหนึ่ง โดยในปัจจุบันมีหลักสูตรที่ผ่านการพัฒนาจากโครงการ TA-SE จำนวน 5 หลักสูตร เปิดสอนใน 4 มหาวิทยาลัยชั้นนำซึ่งเป็นสมาชิกของ AUN และเป็นแม่แบบในการพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยในภูมิภาคนับเป็นผลสัมฤทธิ์ของการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือที่สะท้อนทั้งภาพของการบูรณาการภายในภูมิภาคและความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะมหาวิทยาลัยสมาชิกยังได้เป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมสามัญของโครงการ TA-SE ครั้งที่ 4 เมื่อปีค.ศ. 2018 และ ครั้งที่ 6 เมื่อปีค.ศ. 2019 อีกด้วย

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนนำมาสู่ความร่วมมือที่เป็นการบูรณาการภายในภูมิภาค โดยมีการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนที่เป็นของตนเองหรือของอาเซียนเอง (ASEAN led Mechanism) ไม่ว่าจะเป็นระบบการประกันคุณภาพการศึกษา (AUN-QA) ระบบการถ่ายโอนหน่วยกิต (AUN-ACTS) ระบบเครือข่ายห้องสมุดอาเซียน (AUNILO) โครงการ ASEAN Cyber University หรือแม้กระทั่งโครงการประชุมสัมมนาวิชาการด้านต่างๆ และโครงการแลกเปลี่ยนประเภทต่างๆ ที่สะท้อนภาพความเป็นภูมิภาคและความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) เพราะศูนย์กลางของการดำเนินงานนั้นอยู่แต่เฉพาะภายในประเทศสมาชิกหลัก

AUN30 ซึ่งสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพในกิจการด้านต่างๆ ทั้งในลักษณะของเจ้าภาพถาวร และเจ้าภาพชั่วคราว สอดคล้องกับแนวคิดของ Hattne (Onditi, 2021) ที่กล่าวว่าการบูรณาการในระดับภูมิภาคนั้นได้ก้าวข้ามมิติทางด้านเศรษฐกิจ และครอบคลุมทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคนั้นๆ

อนึ่ง ในแง่ของการส่งเสริมความเป็นนานาชาติทางการศึกษา หากพิจารณาจากนิยามความหมายของ Jane Knight (สิทธิพร, 2559) ที่กล่าวว่าความเป็นนานาชาตินั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทุกบริบทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องและเป็นการพัฒนาเชิงคุณภาพที่นำไปสู่เป้าหมาย เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนซึ่งทำหน้าที่เป็นประตู (gateway) ในการเชื่อมต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในภูมิภาค และสมาชิกภายนอก เพิ่มริเริ่ม (initiate) และพัฒนา (innovate) โครงการความร่วมมือรูปแบบต่างๆ และยังเป็นเวที (platform) ในการนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวิชาการ จึงสามารถกล่าวได้ว่าเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา เพราะอยู่ในกระบวนการที่มีความต่อเนื่องของการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัย และยังเป็นผลผลิตของฉันทามติร่วมของภูมิภาคในการยกระดับมาตรฐานของการอุดมศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและตัดเทียมกับสากล

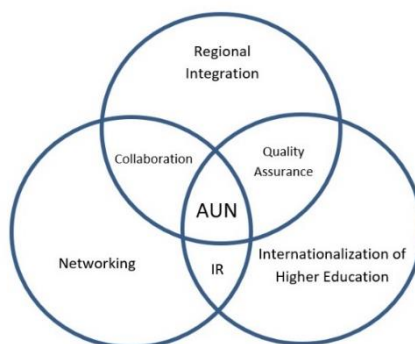
สำหรับบทบาทต่อกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติทางการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวได้ว่า AUN มีบทบาทในทางอ้อม เหตุเพราะความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะความสัมพันธ์ภายในภูมิภาค หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะข้ามภูมิภาคและครอบคลุมทั่วทั้งโลก พิจารณาจากตัวเลขทางสถิติของจำนวนข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่นำเสนอในบทที่ 2 จะพบว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความร่วมมือทางวิชาการกว่า 937 ฉบับกับมหาวิทยาลัยและสถาบันชั้นนำใน 5 ทวีปทั่วโลก ซึ่งยังไม่รวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศในลักษณะอื่นๆ ที่มีอยู่อย่างมากมาย แต่หากเจาะจงลงไปเฉพาะความร่วมมือภายในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว AUN ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในสถานะองค์กรอย่างเป็นทางการ (official) ที่การประสานความร่วมมือและอำนวยความสะดวก (facilitate) ให้แก่มหาวิทยาลัยสมาชิก ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในฐานะที่เป็นที่ตั้งของสำนักงานเลขาธิการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และเป็นผู้สนับสนุนทางด้านบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการ AUN ที่มาจากการแต่งตั้งบุคลากรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วิสัยทัศน์และ

แนวนโยบายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนจึงมีความสอดคล้อง
 ต้องกันมาโดยตลอด

นอกจากนี้ บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของ AUN ในการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอ้างอิงจากข้อมูลการสัมภาษณ์ ดร.ชลธิศ ธีระฐิติ และข้อมูลจากการสืบค้น
 ในบทที่ 2 ก็คือการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับหน้าที่เป็นเจ้าภาพถาวรของเครือข่ายความร่วมมือ
 เฉพาะด้าน (AUN Thematic Network) ถึง 2 ด้าน ได้แก่ AUN Southeast Asia – Engineering
 Education Development Network (AUN/SEED-Net) และ AUN University Innovation and
 Enterprise (AUN-UIE) ซึ่งมีจำนวนสมาชิกจากทั้งภายใน AUN30 และสมาชิกสมทบจากภายนอก
 โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐชา ทวีแสงสกุลไทย รองอธิการบดี ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์
 นวัตกรรม และพันธกิจสากล เป็นผู้ประสานงานหลัก ก็สามารถสะท้อนภาพความเป็นนานาชาติของ
 จุฬาลงกรณ์ได้เช่นเดียวกันเพราะการเป็นเจ้าภาพของเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้านในข้างต้นทำ
 ให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต้องทำหน้าที่เสมือนเป็นองค์กรระหว่างประเทศในการบริหารจัดการ
 สมาชิกและรูปแบบของกิจกรรมต่างๆที่ก้าวข้ามลักษณะความสัมพันธ์แบบทวิภาคี มาเป็นลักษณะ
 ความสัมพันธ์แบบพหุภาคี ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนับเป็น 1 ใน 2 มหาวิทยาลัยสมาชิกจาก
 ประเทศไทยที่มีสถานภาพในข้างต้น โดยมหาวิทยาลัยอีกแห่งหนึ่งคือมหาวิทยาลัยมหิดลที่รับเป็น
 เจ้าภาพเครือข่ายเฉพาะด้านเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ หากพิจารณาความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับการจัดอันดับ
 มหาวิทยาลัยโลกโดยอ้างอิงจากตัวแปรในงานศึกษาของ Stephanie Kim และคณะ (2012) จะพบว่า
 การดำเนินงานของ AUN มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนนิสิตทั้งระยะสั้นและระยะยาวผ่าน
 โครงการและกิจกรรมหลากหลายรูปแบบทั้ง Inbound และ Outbound อาทิ โครงการ ASEAN
 Student Leaders Forum (ASLF) หรือ การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกเรื่องการแลกเปลี่ยน
 จาก AUN-ACTS และ AUN-SUN/SIXERS นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของความเป็น
 นานาชาติในมหาวิทยาลัยจากการสนับสนุนทุนการศึกษาให้กับคณาจารย์และบุคลากรจาก
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปศึกษาต่อยังมหาวิทยาลัยในประเทศสมาชิก อาทิ ทุนจาก AUN/SEED-
 Net หรือ ทุนจาก China – AUN Scholarship เป็นต้น โดยมีการสอดแทรกประเด็นเกี่ยวกับการ
 ตระหนักรู้และความเป็นพลเมืองอาเซียนเข้าไปในทุกๆกิจกรรม จึงอาจกล่าวได้ว่า AUN มีบทบาท
 ทางอ้อมในการการเลื่อนอันดับของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเวทีโลกผ่านตัวชี้วัดด้านความเป็น
 นานาชาติและส่งเสริมความร่วมมือในระดับภูมิภาคไปพร้อมๆกัน

จะเห็นได้ว่า การสร้างเครือข่ายของความร่วมมือระหว่างกันของสถาบันอุดมศึกษาที่มีเป้าประสงค์หรือฉันทามติร่วมกันในการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการศึกษาของกลุ่มเข้าสู่ความเป็นสากล ได้ทำให้เกิดโครงข่ายของความเชื่อมโยงที่พัฒนาไปเป็นการบูรณาการร่วมกันภายในภูมิภาคผ่านรูปแบบของกิจกรรมและโครงการต่างๆ ดังที่ปรากฏในการบริหารจัดการของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับแผนภูมิความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทฤษฎีซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานและนำเสนอไว้ในบทที่ 1

แผนภูมิแสดงความเชื่อมโยงของแนวคิดทฤษฎี

จึงกล่าวได้ว่า AUN มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นจุดศูนย์กลางของความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงส่วนต่างๆ เข้าด้วยกันและเป็นประตูไปสู่การริเริ่มนวัตกรรมใหม่ๆ ในการพัฒนาต่อยอดความสัมพันธ์ให้ก้าวออกไปจากกรอบของภูมิภาคสู่เวทีในระดับโลก พิจารณาจากตัวเลขที่เพิ่มขึ้นของสมาชิกภาคสมทบในเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้าน และการเกิดขึ้นของเครือข่ายรูปแบบใหม่ๆ ตามหัวเรื่องที่มีความเป็นพลวัตสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ทั้งนี้ปัจจัยหลักที่มีส่วนช่วยในการสนับสนุนบทบาทของ AUN ในการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยสมาชิกโดยเฉพาะอย่างยิ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนอกจากในเรื่องของทำเลที่ตั้งแล้วก็คือความเข้าใจและการให้อิสระในการบริหารจัดการตนเองของรัฐบาลไทยซึ่งเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานภายในสำนักงาน ทำให้เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนมีความคล่องตัวสูงและสามารถดำเนินกิจการด้านต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ไม่ยึดติดอยู่กับระบบราชการไทยที่มีขั้นตอนซับซ้อน ในขณะเดียวกันอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนก็ยังคงเป็นเรื่องของงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนทางเดียวจากรัฐบาลไทยในการบริหารจัดการสำนักงาน หากแต่ต้องดำเนินการเสาะหางบประมาณทางการเงินเพื่อสอดคล้องกับโครงการและกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ด้วยตนเอง เป็นผลทำให้กิจกรรมแต่ละอย่างต้องอาศัยระยะเวลาและจังหวะที่เหมาะสมจึงจะสามารถดำเนินการได้จากการรับทุนสนับสนุนภายนอก และการช่วยเหลือบางส่วนจากมหาวิทยาลัยสมาชิก

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

อาจกล่าวได้ว่าพัฒนาการที่ยาวนานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนหรือ AUN ซึ่งกำลังย่างเข้าสู่ทศวรรษที่ 3 ของการดำเนินงานในฐานะองค์กรที่สนับสนุนทางด้านการศึกษาในระดับภูมิภาคอย่างเป็นทางการของอาเซียน จากมติของที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 (the 4th ASEAN Summit) ณ ประเทศสิงคโปร์เมื่อเดือน มกราคม ปีค.ศ. 1992 ที่ลงความเห็นว่ายอาเซียนควรมีกลไกที่ช่วยในการเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นและพัฒนาอัตลักษณ์ของภูมิภาคไปพร้อมๆกัน ผ่านการส่งเสริมความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาภายในภูมิภาคของอาเซียนเอง (ศุภชัย, 2545) จนนำมาสู่การก่อตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนจากสมาชิกรุ่นบุกเบิกเพียง 11 มหาวิทยาลัย ในปีค.ศ. 1995 สู่ 30 มหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกหลัก AUN30 และอีกกว่า 200 มหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกสมทบทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค ก่อเกิดเป็นเครือข่ายของความร่วมมือทางด้านวิชาการและงานวิจัยระดับสถาบัน (Institutional) ไปจนถึงการแลกเปลี่ยนทางด้านศิลปะวัฒนธรรมระดับปัจเจก (people-to-people) ในหมู่สมาชิก

โดยหลักการดำเนินงานสำคัญของ AUN คือการสร้างเครือข่าย (networking) ที่ซึ่ง Hanson (วรชัย, 2559) นิยามความหมายว่าเป็นรูปแบบของการทำงานในลักษณะของการประสานกันในรูปแบบแนวนราบ โดยเป็นการเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างมีเป้าหมาย มีโครงการและกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา จนนำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร AUN ในการบริหารจัดการและดำเนินกิจการตลอด 26 ปีที่ผ่านมา พิสูจน์ได้จากการเกิดขึ้นของเครือข่ายเฉพาะด้าน (AUN Thematic Network) อันเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยสมาชิกที่มีความเฉพาะเจาะจงไปในรายละเอียดและแขนงสาขาวิชา มีความหลากหลายและมีการพัฒนานวัตกรรมรูปแบบใหม่ๆเกิดขึ้นอยู่เสมอ โดยในปัจจุบัน AUN มีเครือข่ายเฉพาะด้านอยู่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 17 ด้าน และมีเจ้าภาพในการบริหารจัดการเป็นตัวแทนจากมหาวิทยาลัยสมาชิก ซึ่ง AUN มีภารกิจหลักในการเป็นสื่อกลางหรือเวทีในการส่งเสริมความร่วมมือจากทั่วโลกที่สร้างขึ้นเองภายในภูมิภาคเพื่ออำนวยความสะดวกและเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งในระดับสถาบันและ ความสัมพันธ์ในระดับปัจเจกเข้าไว้ด้วยกัน ผ่านรูปแบบของโครงการกิจกรรมต่างๆ อาทิ การประชุมสัมมนา การแลกเปลี่ยนนิสิต การฝึกอบรมบุคลากร หรือการเชื่อมโยงข้อมูลและแลกเปลี่ยนทรัพยากร ระหว่างมหาวิทยาลัยสมาชิก ที่มีจำนวนไม่ต่ำกว่า 100 โครงการต่อปีจากข้อมูลทางสถิติ

ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายเฉพาะด้านของ AUN ก็มี ส่วนสำคัญที่นำมาสู่การบูรณาการภายในภูมิภาค ผ่านรูปแบบของการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนที่เป็นของอาเซียนเอง (ASEAN led Mechanism) ดังที่ได้ยกตัวอย่างไปในบทที่ 4 โดยในส่วนของ การสร้างมาตรฐาน ได้แก่เครือข่ายประกันคุณภาพ (AUN-QA) ที่มีการดำเนินงานโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อ จัดทำคู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติงานและจัดการฝึกอบรมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและ ยกระดับมาตรฐานการเรียนการสอนของภูมิภาคให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำหรับในส่วนของ การเชื่อมโยงข้อมูลและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่การจัดทำระบบการถ่ายโอนหน่วยกิต (AUN-ACTS) เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนิสิตภายในภูมิภาคที่มีระบบการนับหน่วยกิตแตกต่างกัน การพัฒนา เครือข่ายห้องสมุดอาเซียน (AUNILIO) เพื่อเชื่อมโยงคลังปัญญาและเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยน ทรัพยากรระหว่างกัน นอกจากนี้ยังมีโครงการในลักษณะที่ก้าวข้ามขีดจำกัดของบูรณาการภายใน ภูมิภาคสู่บูรณาการในระดับสากลอย่าง ASEAN Cyber University อันเป็นโครงการที่ AUN กระทำ ร่วมกับประเทศคู่เจรจาที่สำคัญอย่างเกาหลีเพื่อลดช่องว่างทางด้านเทคโนโลยีของประเทศในกลุ่ม CLMV ให้มีความทัดเทียมกับประเทศอื่นๆในภูมิภาค หรือโครงการ Tuning Asia – South East (TA-SE) ซึ่งเป็นโครงการย่อยภายใต้การสนับสนุนของโครงการ Erasmus+ จากสหภาพยุโรปในการพัฒนา หลักสูตรร่วมกันภายใต้มาตรฐานสากลที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ เป็นต้น

การบูรณาการภายในภูมิภาคที่ปรากฏผ่านเครือข่ายความร่วมมือรูปแบบต่างๆในข้างต้นได้ ตอกย้ำการเปลี่ยนแปลงของนิยามความหมายที่จากเดิม Mary Anne Madeira (2014) ได้ให้นิยามว่า เป็นกระบวนการของการเพิ่มพูนความร่วมมือทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างรัฐที่มีที่ตั้งทาง ภูมิศาสตร์อยู่ติดกันโดยเป็นความพยายามในการสร้างสถาบันระดับภูมิภาคที่มีผลประโยชน์และ อุดมการณ์ร่วมกัน มาเป็นนิยามที่ Hatne (Onditi, 2021) กล่าวว่ากระบวนการในระดับภูมิภาคนั้น ได้ก้าวข้ามมิติทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ยังคงครอบคลุมทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของ ภูมิภาคนั้นๆด้วย สอดคล้องกับการเกิดขึ้นของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน อันเป็นการบูรณาการ ทางด้านการศึกษาที่มีความก้าวหน้ามากที่สุดอย่างหนึ่งของอาเซียน ทั้งนี้ ในแง่ของความเชื่อมโยง กับการส่งเสริมความเป็นนานาชาติทางการศึกษา หากพิจารณาจากนิยามความหมายของ Jane Knight (สิทธิพร, 2559) ที่กล่าวว่าความเป็นนานาชาตินั้นเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องและมีความ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทุกบริบทของการศึกษา โดยเป็นการพัฒนาในเชิงคุณภาพที่นำไปสู่ เป้าหมาย ซึ่งในที่นี้เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนทำหน้าที่เสมือนเป็นประตูในการเชื่อมต่อสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิก อีกทั้งยังส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการทั้งภายในและภายในภูมิภาค และยัง

เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในระดับสถาบันจนถึงระดับปัจเจก จึงกล่าวได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม

โดยในปัจจุบันความเป็นนานาชาติได้กลายมาเป็นตัวแปรสำคัญอย่างหนึ่งบนเวทีการแข่งขันของสถาบันการศึกษาต่างๆทั่วโลก (global competition in higher education) ผ่านระบบการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลก (world university ranking) ที่มักจะบรรจุประเด็นเรื่องของความเป็นนานาชาติเอาไว้ในเกณฑ์การให้คะแนน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของจำนวนนิสิตนักศึกษาต่างชาติ หรือความเป็นสากลของหลักสูตรและบรรยากาศในรั้วมหาวิทยาลัย ซึ่งมหาวิทยาลัยเกิดใหม่หรือมหาวิทยาลัยในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ที่ต่างมุ่งหวังที่จะก้าวเข้าสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก (world class university) จากการพยายามไต่อันดับในข้างต้นนั้นยังไม่มีศักยภาพหรือทรัพยากรมากพอที่จะบรรลุเป้าประสงค์ข้างต้นได้ด้วยตนเอง (Kim, 2012, p. 12) การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายความร่วมมือทางด้านการศึกษาเพื่อแบ่งปันองค์ความรู้และทรัพยากรระหว่างกันจึงเป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาก็สามารถเพิ่มโอกาสแข่งขันในเวทีโลกได้มากกว่า ดังเช่นการเกิดขึ้นของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ซึ่งก็ได้ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายการประกันคุณภาพการศึกษาของเครือข่ายมหาวิทยาลัยภายในภูมิภาค หรือ AUN-QA เพื่อพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการอุดมศึกษาให้กันไปในทิศทางเดียวกันผ่านการบูรณาการข้อมูลและคำชี้แนะจากประเทศพัฒนาแล้วที่อยู่ภายนอก (Kim, 2012, p. 14) พร้อมทั้งการเกิดขึ้นของเครือข่ายความร่วมมือด้านอื่นๆอีกมากมายเพื่อยกระดับและขีดความสามารถของมหาวิทยาลัยสมาชิก

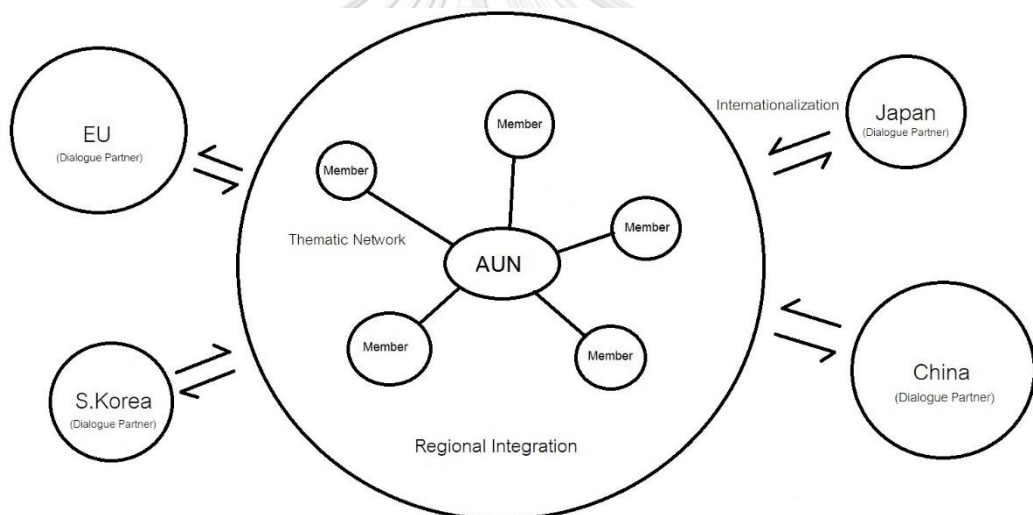
อนึ่ง จากการศึกษาการดำเนินงานระหว่าง AUN และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาตินั้น ได้ข้อสรุปว่าแม้ทั้งสององค์กรจะมีแนวการดำเนินนโยบายและวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการที่มีความสอดคล้องกันคือ การมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายและการบูรณาการภายในภูมิภาค หากแต่ในทางปฏิบัติแล้ว AUN มีบทบาทในทางอ้อม เหตุเพราะความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะความสัมพันธ์ภายในภูมิภาค หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะข้ามภูมิภาคและครอบคลุมทั่วทั้งโลก AUN จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยผ่านกลไกความร่วมมือและโครงการกิจกรรมรูปแบบต่างๆที่ได้กระทำร่วมกันหรือมีส่วนสนับสนุนให้เกิดขึ้นภายใต้กรอบของอาเซียน อาทิ การที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นหนึ่งในสมาชิกหลักของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา AUN-QA อันเป็นการยกระดับมาตรฐานให้เทียบเคียงกันภายในภูมิภาค และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล หรือ การที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับเป็นเจ้าภาพถาวรของ

เครือข่ายเฉพาะด้านถึง 2 ประเภทได้แก่ AUN/SEED-Net และ AUN-UIE ซึ่งถือเป็นความร่วมมือในระดับสถาบันที่สะท้อนภาพจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเสมือนเป็นองค์กรระหว่างประเทศในการบริหารจัดการสมาชิกและรูปแบบของกิจกรรมต่างๆที่ก้าวข้ามลักษณะความสัมพันธ์แบบทวิภาคี นอกจากนี้ AUN ยังมีบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือและสร้างเครือข่ายในระดับปัจเจกอย่างโครงการกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาอาเซียน อาทิ ASEAN Youth Cultural Forum หรือ ASEAN Student Leaders Forum หรือการเป็นสมาชิกหลักของเครือข่าย AUN-ACTS ที่ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนนิสิตระหว่างกันของมหาวิทยาลัยสมาชิก ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยล้วนเคยเป็นเจ้าภาพ และมีตัวเลขของนิสิตแลกเปลี่ยนทั้งประเภท Inbound และ Outbound อย่างเป็นพลวัตรในทุกๆปี ซึ่งสามารถนำไปใช้คำนวณตามเกณฑ์ของการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกได้

จึงอาจกล่าวได้ว่า AUN บทบาทสำคัญในการสนับสนุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นประตูเชื่อมประสานความร่วมมือระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยสมาชิกในลักษณะของเวทีระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือเฉพาะด้านต่างๆกับมหาวิทยาลัยเฉพาะกลุ่ม ทั้งนี้ ปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญต่อการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมความร่วมมือของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในข้างต้นนอกเหนือจากเรื่องของทำเลที่ตั้งซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ความสอดคล้องทางด้านนโยบายกับรัฐไทยไม่ว่าจะเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี หรือแผนยุทธศาสตร์อาเซียนด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่ต่างก็สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นเครือข่ายของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและนอกประเทศ และส่วนสำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งก็คือความเข้าใจของรัฐบาลไทยในการให้อิสระต่อการบริหารจัดการตนเองแก่ AUN เป็นผลทำให้ลักษณะการดำเนินงานเป็นแบบรายโครงการ ไม่ใช่งานในลักษณะของงานประจำอย่างในระบบราชการไทย การดำเนินงานจึงมีความคล่องตัวและมีผลสัมฤทธิ์สูงภายใต้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานกว่า 10 ล้านบาทต่อปี ในทางกลับกันอุศรรคสำคัญต่อการดำเนินงานของ AUN ก็ยังคงเป็นเรื่องของงบประมาณสนับสนุนที่มีจำนวนน้อยมากหากเทียบกับจำนวนของโครงการและกิจกรรมในแต่ละปี เพราะ AUN ได้รับการสนับสนุนเพียงแค่งบประมาณในการบริหารงานภายในสำนักงานจากรัฐบาลไทยแค่เพียงแหล่งเดียวเท่านั้น หากแต่ค่าดำเนินงาน กิจกรรม และโครงการต่างๆ AUN ต้องรับผิดชอบในการหาทุนสนับสนุนจากแหล่งทุนต่างๆด้วยตนเอง โดยได้รับการช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยสมาชิกแค่เพียงการลงขันในบางโครงการหรือกิจกรรมเท่านั้น

โดยสรุป AUN มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นจุดศูนย์กลางของความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงส่วนต่างๆเข้าด้วยกันและเป็นประตูไปสู่การริเริ่มนวัตกรรมใหม่ๆในการพัฒนาต่อยอดความสัมพันธ์ให้ก้าวออกไปจากกรอบของภูมิภาคสู่เวทีในระดับโลก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในบทที่ 1 กล่าวคือ การสร้างเครือข่าย (Networking) ความร่วมมือระหว่างกันของสมาชิกที่มีเป้าประสงค์เดียวกันในหัวเรื่องต่างๆอย่าง AUN Thematic Network นำมาสู่การเกิดขึ้นของบูรณาการในระดับภูมิภาค (Regional Integration) ที่ได้สร้างมาตรฐานและแนวทางการพัฒนาสำหรับสมาชิกให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน โดยเชื่อมโยงกับองค์ความรู้จากภายนอกภูมิภาคที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล (Internationalization) แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นแกนกลางของอาเซียนในการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ผ่านกลไกที่มีอยู่แล้วหรือพัฒนาขึ้นเอง ดังแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ด้านล่าง

ภาพที่ 12 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของ AUN

จากข้อค้นพบในข้างต้น การธำรงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันในแนบราบของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสมาชิก ไปจนถึงประเทศคู่เจรจาที่อยู่ภายนอก ให้มีความต่อเนื่องผ่านโครงการและกิจกรรมต่างๆร่วมกัน จึงเป็นภารกิจที่ AUN ควรให้ความสำคัญและมีมาตรการรองรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีปัจจัยภายนอกเข้ามากระทบกับการบริหารจัดการรูปแบบเดิม อาทิ สถานการณ์การเมือง หรือวิกฤตการณ์ทางด้านการสาธารณสุขที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลก นำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผู้วิจัยพิจารณาว่าเป็นพันธกิจเร่งด่วนที่สอดคล้องกับสถานการณ์ข้างต้น

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

จากการศึกษาโครงสร้างองค์กร กระบวนการดำเนินงาน และการบริหารจัดการของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน หรือ AUN เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอเชิงนโยบายเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของ AUN ในการบรรลุเป้าประสงค์ข้างต้นดังนี้

1. AUN ควรมีโครงการหรือกิจกรรมร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียนให้แก่นิสิตและบุคลากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้น เพราะหนึ่งในการสร้างเครือข่ายที่มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากที่สุดก็คือเครือข่ายระดับปัจเจก (people-to-people) การประดิษฐ์โครงการหรือกิจกรรมร่วมกันในลักษณะของการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (cultural exchange) หรือการอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนทั้งในระดับนิสิตและบุคลากรจึงถือเป็นการส่งเสริมการบูรณาการภายในภูมิภาครูปแบบหนึ่ง และยังเป็นการสนับสนุนกระบวนการเข้าสู่ความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยหากพิจารณาจากตัวชี้วัดทางด้านจำนวนของนิสิตและบุคลากรต่างชาติอีกด้วย ทั้งนี้ อาจกระทำได้โดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานเฉพาะด้านที่มีอยู่แล้วของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอย่างศูนย์อาเซียนศึกษา สำนักวิรัชกิจ หรือกองกิจการนิสิต เพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโครงการ และขอรับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณ และบุคลากร เป็นต้น

2. ภายใต้อสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ในปัจจุบัน AUN ควรพัฒนารูปแบบของกิจกรรมในด้านต่างๆ ทั้งการสัมมนา การฝึกอบรม หรือการแลกเปลี่ยนนิสิต ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในข้างต้น โดยปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบออนไลน์หรือเพิ่มช่องทางอื่นๆที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อรักษาความสม่ำเสมอของกิจกรรมและโครงการอันเป็นปัจจัยสำคัญของการยึดโยงกันเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบัน เพราะเครือข่ายที่มีความต่อเนื่องย่อมส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกันได้มากขึ้น และยังเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพของเครือข่ายที่ไม่ใช่เป็นเพียงแต่ในนามหากแต่มีผลผลิตที่เป็นรูปธรรมร่วมกันในหมู่สมาชิก ทั้งนี้ อาจกระทำได้โดยการขอรับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีจากเครือข่ายที่มีอยู่แล้ว อาทิ ASEAN Cyber University เพื่อวางแผนและพัฒนารูปแบบของกิจกรรมต่างๆให้มีความเหมาะสม ต่อไป

3. AUN ควรมีการจัดทำโครงการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคอาเซียน โดยอาจเริ่มจากมหาวิทยาลัยสมาชิกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อทำการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นนี้ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ โดยมีการจัดตั้งคณะทำงานที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ และพัฒนาต่อยอดเป็นเครือข่ายเฉพาะด้านเพื่อสอดคล้องกับความต้องการของสถาบันอุดมศึกษาในยุคปัจจุบันที่ประเด็นด้านความเป็นนานาชาติ กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลก

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายทั้ง 3 ประการในข้างต้น มีความมุ่งหมายจะช่วยกระชับความสัมพันธ์และส่งเสริมบทบาทของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะองค์กรระหว่างประเทศด้านการศึกษาที่สนับสนุนให้เกิดการบูรณาการภายในภูมิภาค อันนำมาสู่ความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นผลสัมฤทธิ์ที่แวดวงการศึกษาทั้งของไทยและของโลก ให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดในปัจจุบัน

ภาคผนวก

ตัวอย่างคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. อะไรคือความหมายของ “ความเป็นนานาชาติ” ของสถาบันอุดมศึกษา และ AUN มีบทบาทอย่างไรในการส่งเสริมความเป็นนานาชาติข้างต้น
2. AUN มีบทบาทอย่างไรต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสมาชิก ทั้งในและนอกภูมิภาค
3. อะไรคือปัจจัยเชิงบวกที่สนับสนุนให้ AUN สามารถส่งเสริมความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. อะไรคือปัจจัยเชิงลบที่เป็นอุปสรรคต่อ AUN ในการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. การดำเนินนโยบายตามแผนยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555 – 2570) มีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของ AUN หรือไม่อย่างไร
6. ผลสัมฤทธิ์ของความร่วมมือระหว่างเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ผ่านมาเป็นอย่างไร สามารถสะท้อนบทบาทในการเป็นองค์กรระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคของ AUN อย่างไร
7. AUN และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ควรมีทิศทางการดำเนินงานร่วมกันอย่างไรในอนาคต เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ และการบูรณาการในภูมิภาค

บรรณานุกรม

Dhirathiti, Choltis. (2017). *AUN Strategic Focus 2017-2021*.

http://www.aunsec.org/pdf/AUN_Focus_2017-2021_For_POs_Planning.pdf

Kim, Stephanie. (2012). The global competition in higher education. *World Studies in Education*, 13(1), 5-20.

https://www.researchgate.net/publication/333647331_The_global_competition_in_higher_education

Larsen, Marianne A. (2016). *Internationalization of Higher Education: An Analysis through Spatial, Network, and Mobilities Theories*. Palgrave Macmillan.

Madeira, Mary Anne. (2014). Regional integration and national social policies. *Research and Politics*(October - December), 1-9.

Network, ASEAN University. (2006). *ASEAN University Network : partnership and progress 1995-2005*.

Network, ASEAN University. (2016a). *ASEAN University Network Annual Report 2015-2016*.

Network, ASEAN University. (2016b). *Managing Multi-University Collaborative Activities: The AUN Way*.

Network, ASEAN University. (2019). *ASEAN University Network Annual Report 2018-2019*.

Network, ASEAN University. (2020). *ASEAN University Network Annual Report 2019-2020*.

OIA, Office of International Affairs and Global Network. (2019). *About*. Retrieved 1 May 2021 from <https://www.inter.chula.ac.th/about/>

OIA, Office of International Affairs and Global Network. (2021). *MoU Collaboration*
<http://cubic.inter.chula.ac.th/map?d=collaboration>

Onditi, Francis. (2021). Dominatariian Theory of Regional Integration. *Insight on Africa*(13), 76-94.

Prateppornnarong, Dhiyathad. (2020). Towards sustainable integration: The role of government in facilitating ASEAN integration through education cooperation. *International Area Studies Review*, 23(4), 352-364.

Rezasyah, Teuku. (2018). Higher Education Integration in ASEAN: ASEAN University Network Case. *Journal of ASEAN Studies*, 5(1), 51-59.

- Secretariat, AUN. (2012a). *Activities/Our work*. Retrieved 1 May 2021 from <http://www.aunsec.org/index.php>
- Secretariat, AUN. (2012b). *AUN Organization Structure*. Retrieved 30 April 2021 from <http://www.aunsec.org/organization.php>
- Secretariat, AUN -ACTS. (2014). *The ASEAN Credit Transfer System (ACTS)*. Retrieved 1 Jun 2021 from <https://acts.ui.ac.id/>
- Soejatminah, Sri. (2018). ASEAN University Network in Enhancing Student Mobility: A Case of Indonesia. *Journal of Interdisciplinary Studies in Education*, 7(1), 19-33.
- TA-SE, Tuning Asia – South East. (2019). *Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Teacher Education*. <http://tuningasia-southeast.org/wp-content/uploads/2020/04/TA-SE-RP-Teacher-Education-Web.pdf>
- เกียรติ, รัชชรุ่งธรรม. (2561). อุดมศึกษาไทยกับความท้าทายบนความเปลี่ยนแปลงแบบพลิกโฉม. *The Momentum*. <https://themomentum.co/thailand-and-university-ranking/>
- ข่าวสารจุฬาฯ. (2563). จุฬาฯ ต้นแบบมหาวิทยาลัยนวัตกรรมเพื่อสังคม ติดอันดับ 1 ใน 100 มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงด้านวิชาการที่ดีที่สุดในโลก โดย QS World University Rankings 2021. Retrieved 3 มีนาคม 2564, from <https://www.chula.ac.th/news/31748/>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562a). แผนยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555 – 2570). สำนักยุทธศาสตร์และการขับเคลื่อน. <https://www.cts.chula.ac.th/download/736/>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562b). ประวัติจุฬาฯ. Retrieved 10 พฤษภาคม 2564 from <https://www.chula.ac.th/about/overview/history/>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562c). รายงานประจำปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีบัญชี 2562 (1 ตุลาคม 2561 - 30 กันยายน 2562). https://www.chula.ac.th/wp-content/uploads/2020/07/CU_AnnualReport62_Oct-Sept.pdf
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563a). โครงสร้างองค์กร. Retrieved 30 เมษายน 2564 from <https://www.chula.ac.th/about/overview/organization-chart/>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563b). การแบ่งหน่วยงานภายใน. Retrieved 30 เมษายน 2564 from <https://www.chula.ac.th/about/overview/organization-chart/>
- ชุติมา, สุดจรรยา. (2562). ความเป็นนานาชาติ: ความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาไทยในเวทีระดับนานาชาติ. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 32(2), 70-86.

- รัชดา, ฐปทอง. (2559). ความเป็นนานาชาติ สร้างมาตรฐานระดับโลก เพิ่มทางรอดอุดมศึกษาไทย. Retrieved 22 ธันวาคม 2563, from <https://www.academia.edu/33759808>
- วรชัย, วิภูอุปโคตร. (2559). การนำเสนอรูปแบบและกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายมหาวิทยาลัยในระดับภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. กรุงเทพมหานคร.
- ศุภชัย, ยาวะประภาช. (2545). ASEAN University Network: Cooperation in Higher Education in ASEAN. In ป. ทิพย์รัตน์ (Ed.), เอเชียในสหัสวรรษใหม่ (pp. 119-140). สถาบันศึกษาความมั่นคง และนานาชาติ.
- สลิตา, สีดอกไม้. (2553). บทบาทและผลของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในการพัฒนาเยาวชนเพื่อการบูรณาการอาเซียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. กรุงเทพฯ.
- สิทธิพร, ฤทธิสรไกร. (2559). กระบวนการพัฒนาความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ [มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. เชียงใหม่.
- สุวิชัย, โกศัยยะวัฒน์. (2548). การประชุมเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ณ กรุงเทพมหานคร: ข้อเสนอแนะบางประการด้านนโยบายการศึกษาและการเปิดประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 1(1), 33-44.
- อธิยาพร, แก้วงาม. (2561). ระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานงานประกันคุณภาพแบบดิจิทัลตามเครือข่ายการประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN-QA) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ]. กรุงเทพฯ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	เทียนทอง วชิรวิชัย
วัน เดือน ปี เกิด	15 มกราคม 2533
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เกียรตินิยม)
ที่อยู่ปัจจุบัน	14/31 ซ.เพิ่มสิน 66 แขวงออเงิน เขตสายไหม กทม. 10220

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY